

BLOKKERINGSSITUATIES IN NAAMLOZE VENNOOTSCHAPPEN

Door Paul Alain FORIERS, Advocaat, Docent aan de ULB.

EERSTE DEEL: BLOKKERINGEN BINNEN DE RAAD	9
1. Blokkering van de vennootschap door de raad	9
2. Blokkering van de raad ingevolge een belangenconflict	11
 TWEEDE DEEL: BLOKKERING VAN DE ALGEMENE VERGADERING WEGENS HET GEBREK AAN MEERDERHEID	14
3. Van blokkering van de algemene vergadering tot blokkering van de vennootschap - Algemene beschouwingen	14
4. Conflictvoorkoming in gemeenschappelijke dochterondernemingen	23
 DERDE DEEL: DE BLOKKERING VAN DE VENNOOTSCHAP DOOR DE MINDERHEID	29
5. Blokkeringsminderheid en misbruik van minderheid	29
6. Blokkering van de vennootschap die voortvloeit uit het bestaan zelf van minderheid	31
 VIERDE DEEL: VERLATEN VENNOOTSCHAPPEN	32
7. Algemeen	32
8. De jaarrekening van de gefailleerde vennootschap	32
 ALGEMEEN BESLUIT	33
 NOTEN	35

DE VOORLOPIGE BEWINDVOERDER, EEN LAATSTE TOEVLUCHT

Door B. TILLEMAN, *Advocaat te Brussel,*
Wetenschappelijk Medewerker Jan Ronse Instituut voor vennootschapsrecht
K.U. Leuven.

I	INLEIDING	42
II.	IN WELKE GEVALLEN KAN MEN OM DE AANSTELLING VAN EEN VOORLOPIG BEWINDVOERDER VERZOEKEN? .	43
A.	Algemeen: het spoedeisend karakter van de aanstelling	43
B.	Afwezigheid of gebrek in de werking vennootschapsorganen	44
C.	De Blokkering van de vennootschap door onenigheid	45
D.	Misbruik van meerderheid	47
E.	De voorlopig bewindvoerder als instrument ter vermindering van een faillissement	48
III.	WIE KAN OM DE AANSTELLING VAN EEN VOORLOPIG BEWINDVOERDER VERZOEKEN?	50
IV.	WENSELIJKHEID VAN DE AANSTELLING	52
V.	OMSCHRIJVING VAN DE FUNCTIE	53
VI.	DUUR VAN DE FUNCTIE	54
VII.	BESLUIT	54
	NOTEN	56

BLOKKERINGSSITUATIES IN NAAMLOZE VENNOOTSCHAPPEN ⁽¹⁾

Door Paul Alain FORIERS

*Advocaat,
Docent aan de ULB*

Het is onmogelijk om in het raam van dit verslag alle blokkeringssituaties of, a fortiori, alle conflictsituaties die zich in het leven van de vennootschap kunnen voordoen, te belichten.

Ik heb dan ook een keuze gemaakt, en zo'n keuze veronderstelt uiteraard altijd een zekere willekeur.

Mijn uiteenzetting is opgebouwd rond vier themata. In een eerste deel zal ik het hebben over blokkeringen in de schoot van de raad van bestuur. Zoals we verder zullen zien, is dergelijke blokkering van tijdelijke aard, op voorwaarde natuurlijk dat er geen blokkeringssituatie bestaat in de schoot van de algemene vergadering.

De blokkering van de algemene vergadering bij gebrek aan een meerderheid wordt dan ook ons tweede onderwerp. Binnen dit thema bespreken we het geval van een ernstig meningsverschil tussen de twee vennoten van een «fifty-fifty» vennootschap.

Het derde deel behandelt de blokkering van de vennootschap door minderheidsaandeelhouders, hetzij omdat die de rechten uitoefenen die verbonden zijn aan een minderheidsblokkering, hetzij omdat enkel hun aanwezigheid de uitvoering van een aantal verrichtingen, waarbij aan hun rechten zou worden geraakt, onmogelijk maakt.

Tenslotte is het interessant even stil te staan bij de toestand van verlaten vennootschappen. Het betreft het klassieke vraagstuk van de failliete vennootschappen of vennootschappen die het voorwerp uitmaken van een akkoord met boedelafstand, zonder dat de bevoegde bestuursorganen vereffeningsbeslissingen hebben genomen. Hoe zit het met de werking van die vennootschappen gedurende de collectieve procedure?

Quid wat hun toestand betreft na de afwikkeling van die procedures? Het probleem wordt maar zelden aangeraakt, en de praktijk lijkt nogal van het recht af te wijken.

EERSTE DEEL: BLOKKERINGEN BINNEN DE RAAD

1. BLOKKERING VAN DE VENNOOTSCHAP DOOR DE RAAD

1.1 Algemeen

Tijdens het bestaan van de vennootschap, kan het voorkomen dat die wordt lamgelegd omdat er binnen de raad van bestuur een blokkeringssituatie is ontstaan. Dit is ondermeer het geval wanneer twee groepen van bestuurders systematisch strijdige standpunten innemen, zodat er geen meerderheid tot stand kan komen.

Wanneer het conflict louter met een beheerskwesitie te maken heeft, en dus enkel de bestuurders zelf erbij betrokken zijn, zouden de vennootschapsmechanismen een oplossing mogelijk moeten maken.

Normaliter kan het volstaan dat de algemene vergadering, ofwel overgaat tot de vervanging van de raad van bestuur, ofwel die raad van bestuur aanvult, derwijze dat een collegiale beslissing bereikt wordt.

Wanneer daarentegen het conflict tussen de bestuurders een conflict tussen twee gelijke groepen binnen de algemene vergadering weerspiegelt, verplaatst de bijeenroeping van die algemene vergadering alleen maar het probleem. Dergelijke toestand zal in het tweede deel van mijn uiteenzetting worden belicht.

1.2 Moeilijkheden in verband met de bijeenroeping van de algemene vergadering

Waar de bijeenroeping van de algemene vergadering de normale oplossing is voor een vennootschap, die is verlamd ingevolge een systematische blokkering in de schoot van de raad van bestuur, kan het natuurlijk ook gebeuren dat die verdeelde raad de aandeelhouders niet bijeenroept. Het is zelfs denkbaar dat de wezenlijk van mening verschillende bestuurders geen jaarrekening opstellen, en dat zij de algemene vergadering niet bijeenroepen om over dat stuk te beraadslagen.

De wettelijke mechanismen van de naamloze vennootschap bieden wel een aantal gedeeltelijke oplossingen voor dat probleem.

Vooreerst *moeten* de raad van bestuur en de commissarissen de vergadering bijeenroepen wanneer aandeelhouders die een vijfde van het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap vertegenwoordigen, het vragen (art. 73, 2de lid Venn. W.). Wanneer de raad van bestuur aan dat verzoek geen gevolg geeft, moet de commissaris dus tot bijeenroeping overgaan.

Ingeval van weigering van deze laatste, of indien er in de vennootschap geen commissaris is, zouden de aandeelhouders die het verzoek hebben ingediend zich tot de rechter kunnen wenden - in voorkomend geval en bij hoogdringendheid eventueel in kortgeding - teneinde de raad te verplichten de vergadering samen te roepen, of bij weigering een «ad hoc» bestuurder aan te wijzen, die de

aandeelhouders moet samenroepen en toezicht uitoefent op het goede verloop van de vergadering⁽²⁾.

Verder zou de commissaris, krachtens artikel 73, 2de lid, het initiatief kunnen nemen de vergadering bijeen te roepen. Toch zal hij terzake zeer voorzichtig moeten optreden. Hij controleert het bestuur, maar mag zich daarin niet mengen. Hij moet dus blijk geven van terughoudendheid en neutraal blijven indien er onenigheid tussen de bestuurders bestaat.

De commissaris moet er uiteraard op toezien dat de wetten en de statuten worden nageleefd (art. 64 octies Venn.w.). Hij zou in dit verband de raad in kennis moeten stellen van de moeilijkheden die zouden voortvloeien uit de conflictsituatie, en hem aan zijn wettelijke verplichtingen herinneren, met name ook - maar niet alleen - wat de jaarrekening betreft.

Wanneer de verdeeldheid van de raad zou verhinderen dat de jaarrekening wordt vastgesteld en de algemene vergadering die daarover moet beraadslagen, wordt bijeengeroepen, wil het mij voorkomen dat de commissaris de verplichting heeft de algemene vergadering bijeen te roepen, indien zijn aanmaning aan de raad geen gevolg krijgt.

De wet stelt inderdaad verplicht dat jaarlijks een algemene vergadering wordt gehouden (art. 73, 1ste lid).

Ongetwijfeld moeten we aannemen dat de commissaris vooraf poogt de raad te overtuigen om de oproepingen te versturen, en dat hij niet in de plaats treedt van de raad vooraleer hij die heeft aangemaand dat te doen, dit om te vermijden dat het conflict wordt uitgebreid en in de openbaarheid wordt gebracht, hetgeen de kredietwaardigheid van de vennootschap in het gedrang zou kunnen brengen (zie overigens art. 64 octies). Maar wanneer de raad weigert, is er geen excuus meer en moet de commissaris zelf overgaan tot de bijeenroeping van de algemene vergadering.

Los van deze hypothese, wil het mij voorkomen dat de commissaris moet overwegen de vergadering bijeen te roepen, indien de blokkeringssituatie in de raad duidelijk een dreigend en ernstig gevaar voor de vennootschap zou inhouden, een gevaar dat maatregelen veronderstelt die niet tot de eerstkomende jaarvergadering kunnen worden uitgesteld. Wanneer de commissaris in die omstandigheden een vergadering zou bijeenroepen, treft hem zeker geen verwijt: hij zou inderdaad geenszins misbruik maken van zijn recht de vergadering bijeen te roepen. Door niet te handelen, zou hij overigens zijn aansprakelijkheid in opspraak kunnen brengen, indien geoordeeld zou worden dat een normaal waakzaam en voorzichtig commissaris in vergelijkbare omstandigheden onvermijdelijk tot de conclusie zou zijn gekomen dat de overlevingskansen van de vennootschap op het spel stonden, en indien uiteraard zou aangetoond worden dat er schade is geweest, die via een oorzakelijkheidsverband aan die tekortkoming kan worden toegeschreven, dus dat de vergadering het conflict wél had kunnen oplossen.

Het recht van de commissaris om de vergadering bijeen te roepen, heeft inderdaad precies tot doel de aandeelhouders de mogelijkheid te bieden de maat-

regelen te nemen die nodig zijn voor het vrijwaren van hun belangen in de vennootschap. Dit recht houdt vanzelfsprekend ook plichten in voor de houder ervan.

2. BLOKKERING VAN DE RAAD INGEVOLGE EEN BELANGENCONFLICT

2.1 Een verlamde raad - Oplossingen

Buiten elk geschil tussen de bestuurders om, kan de raad ook lam zijn gelegd ingevolge de toepassing van artikel 60 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen.

Het is inderdaad mogelijk dat er een conflictsituatie bestaat voor alle bestuurders, of tenminste dat het in de statuten bepaalde quorum niet kan worden bereikt vanwege het aantal bestuurders die strijdige belangen hebben.

Dit zou met name het geval zijn in groepen van familiale vennootschappen, die bestuurd worden door een raad met dezelfde of een nagenoeg dezelfde samenstelling.

Natuurlijk bepaalt artikel 60 in de huidige formulering dat het verbod om aan de beraadslaging deel te nemen, niet van toepassing is indien de strijdigheid van belangen alleen maar voortvloeit uit de aanwezigheid van de betrokken bestuurder in de raad van bestuur van één of meer vennootschappen, die bij de verrichting of de beslissing betrokken zijn⁽³⁾, maar in familiale groepen zal het wel meer gebeuren dat de bestuurders betekenisvolle deelnemingen aanhouden in de betrokken vennootschappen, zodanig dat de vrijstelling op hen dan ook niet toepasselijk zal zijn.

De wet lost het probleem met betrekking tot de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid wel op, wanneer de enige zaakvoerder een strijdig belang met de vennootschap heeft.

Artikel 133, § 2 bepaalt dat in dergelijk geval de zaakvoerder de vennoten daarvan in kennis moet stellen, en dat «de verrichting slechts genomen mag worden of de verrichting slechts mag worden gedaan, voor rekening van de vennootschap door een lasthebber *ad hoc*». Die tekst wijst er dus blijkbaar op dat, luidens de huidige formulering, de vennoten zich alleen hoeven uit te spreken nopens de aanstelling van de lasthebber *ad hoc*, en niet over het principe van de verrichting, aangezien het de lasthebber is die sinds de hervorming van 1991 moet instaan, niet alleen voor het voltrekken van de verrichting⁽⁴⁾, maar ook voor het nemen van de beslissing. Een op zijn minst ingewikkelde regeling, aangezien men zich bezwaarlijk kan voorstellen dat de vennoten een lasthebber *ad hoc* zouden aanstellen indien zij het over de te nemen beslissing niet eens zijn.

Wij treffen in de vennootschappenwet geen bepaling aan die toepasselijk zou zijn op de naamloze vennootschap.

Voor de wet van 6 maart 1973, was het naar mijn oordeel duidelijk dat het probleem diende voorgelegd te worden aan de algemene vergadering, die dan

eventueel de beslissing kon nemen. De vergadering beschikte immers - als soe-verein orgaan van de vennootschap - over de volheid van bevoegdheid (artikel 70, 1ste lid Venn.w.).

Deze regeling werd evenwel door de wet van 6 maart 1973 omgekeerd ten gunste van de raad van bestuur (art. 54 Venn.w.) In dit verband wordt algemeen aangenomen dat, ondanks het behoud van artikel 70, 1ste lid, de algemene vergadering in principe geen andere bevoegdheden heeft, tenzij die bevoegdheden die haar door de wet en de statuten binnen de perken van de wet toegekend zijn⁽⁵⁾.

Ik meen dat we echter wel mogen aannemen dat, waar het nieuwe artikel 54 inderdaad de bevoegdheden van de algemene vergadering beperkt, die beperking slechts zal spelen voor zover de raad van bestuur wettelijk in staat is om zijn bevoegdheid uit te oefenen. Art. 70, 1ste lid, wordt dus wel weer zinvol, wanneer artikel 60 de besluitvorming binnen de raad van bestuur verlamt.

Ronse leerde alleszins in 1975 dat, in geval de raad - met toepassing van artikel 60 - was verlamd, de vraag diende voorgelegd te worden aan de algemene vergadering⁽⁶⁾. Dat onderricht wordt overgenomen door J. Lievens, in het kader van de wet van 18 juli 1991⁽⁷⁾.

Blijft de vraag naar wat de algemene vergadering in dergelijk geval zou kunnen doen.

Ik ben van oordeel dat de vergadering de raad zou kunnen machtigen om tot de verrichting over te gaan, dit met toepassing van artikel 70, 1ste lid, artikel dat de algemene vergadering de bevoegdheid verleent «om de handelingen die de vennootschap aangaan, te verrichten of te bekrachtigen». Ook al zou men aannemen dat artikel 70, 1ste lid, sinds de wet van 6 maart 1973 die bevoegdheid niet langer verleent - zelfs wanneer de raad met toepassing van de wet niet in staat is op te treden, hetgeen volgens mij niet het geval is - dan zou de oplossing toch nog verantwoord zijn, omdat door het toelaten van de handeling, de algemene vergadering voor zichzelf de mogelijkheid zou uitsluiten die in opspraak te brengen. Algemeen wordt immers aangenomen dat de algemene vergadering, ten aanzien van een bepaalde handeling, bij voorbaat van de *actio mandati* kan afzien⁽⁸⁾. Redelijkheidshalve mogen we beschouwen dat, wanneer de raad heeft afgezien van de mogelijkheid om de aansprakelijkheid van de bestuurders krachtens artikel 60 in opspraak te brengen, zij ook de mogelijkheid van een vordering tot nietigverklaring uitsluit⁽⁹⁾. Die vordering is inderdaad enkel een vorm van herstel in natura voor de betrokken bestuurders en hun medeplichtigen die artikel 60 zouden hebben overtreden. De nietigheid, zoals de aansprakelijkheidsvordering, veronderstelt trouwens dat het bewijs wordt geleverd dat de aangevochten verrichting de bestuurder een onwettig voordeel ten nadele van de vennootschap heeft bezorgd⁽¹⁰⁾. Die vordering mag overigens ook geen afbreuk doen aan de rechten van derden die te goeder trouw zijn, aangezien hen geen enkele schuld treft⁽¹¹⁾.

Het enige bezwaar dat tegen deze bijkomende stelling zou kunnen worden geformuleerd, zou de mogelijkheid zijn om via een minderheidsvordering een vordering tot nietigverklaring in te dienen.

Behoudens dit geval zou de aanstelling van een lasthebber *ad hoc* slechts verantwoord zijn wanneer, na de goedkeuring van een principiële beslissing, onderhandelingen zouden worden gevoerd over de uitvoeringsaspecten.

Dat de algemene vergadering bevoegd is om een dergelijke lasthebber aan te wijzen, wordt blijkbaar niet in twijfel getrokken.

Indien wij die bevoegdheid aan de algemene vergadering toekennen op grond van artikel 70, 1ste lid, dan kan de aanstelling van een lasthebber *ad hoc* uiteraard geen moeilijkheid zijn.

Maar zelfs zonder referentie aan artikel 70, 1ste lid, zou de bevoegdheid van de algemene vergadering nog verantwoord zijn door een analoge toepassing van de artikelen 66 en 66bis, die betrekking hebben op de *actio mandati*, en die men precies in voorliggend geval poogt te voorkomen, en de toepassing van artikel 133 betreffende de B.V.B.A.

Trouwens, deze bevoegdheid aan de algemene vergadering ontzeggen, zou leiden tot onzekere of buitensporige oplossingen.

Zo'n eerste oplossing zou erin bestaan de rechtbank te verzoeken een voorlopig bewindvoerder aan te wijzen (art. 12, § 1, 3°, d, Venn.w.)⁽¹²⁾. Maar is de rechtbank wel bevoegd om dergelijke benoeming te doen bij wijze van oneigenlijke rechtspraak en buiten elk geschil om? Dit kan betwijfeld worden...

Een tweede oplossing zou kunnen zijn dat, wanneer het statutair bepaalde quorum niet is bereikt, de raad wordt aangevuld met bestuurders die geen strijdige belangen hebben, of, indien die mogelijkheid is uitgesloten, de raad tijdelijk af te zetten, en hem te vervangen door een raad *ad hoc*. Maar dit zou uiteraard een verrijkende maatregel zijn.

Alles wijst er dus op dat de algemene vergadering, ingeval van blokkering in de schoot van de raad ingevolge een strijdigheid van belangen, bevoegd moet worden geacht om een lasthebber *ad hoc* aan te stellen.

2.2 Tussenkomsst van de commissaris

Ingeval voorafgaandelijk een beroep wordt gedaan op de algemene vergadering, zou de commissaris-revisor, of, indien er geen is, een revisor of een accountant - met toepassing van artikel 60 een verslag moeten uitbrengen over de door de raad voorgestelde verrichting. De voorschriften van artikel 60, § 1, 5de en 6de lid, toepasselijk op de algemene vergadering die een verslag *a posteriori* moet horen over de verrichtingen die in het kader van artikel 60 werden gedaan, beogen inderdaad de aandeelhouders voor te lichten over de voorwaarden van de verrichting. Het hoeft geen betoog dat die ook toepasselijk zijn, wanneer de algemene vergadering *vooraf* wordt ingeschakeld omdat de raad van bestuur is verlamd.

Indien een lasthebber ad hoc was aangewezen, zou deze op de eerstvolgende algemene vergadering rekenschap en verantwoording moeten afleggen over zijn opdracht, en dit met toepassing van de regels inzake de lastgeving. Er zou trouwens, naar mijn oordeel, ook reden zijn om te voorzien in een analoge toepassing van artikel 60, § 1, 6de lid met betrekking tot het verslag van de commissaris-revisor. Inderdaad, enerzijds vervult de lasthebber de rol die de raad had moeten spelen indien deze niet was verlamd geweest, en anderzijds heeft het verslag, uitgebracht aan de vergadering die moet beraadslagen over het principe van de verrichting, niet op al deze aspecten betrekking gehad.

TWEEDE DEEL: BLOKKERING VAN DE ALGEMENE VERGADERING WEGENS HET GEBREK AAN MEERDERHEID

3. VAN BLOKKERING VAN DE ALGEMENE VERGADERING TOT BLOKKERING VAN DE VENNOOTSCHAP - ALGEMENE BESCHOUWINGEN

3.1 Voorafgaande overwegingen

Bij staking van stemmen in de vergadering, wordt het ter beraadslaging voorgelegde ontwerp verworpen.

Wanneer deze toestand zich eerder toevallig voordoet, naar aanleiding van een bepaald onderwerp, kan men natuurlijk niet spreken van een blokkering van de vennootschap, zoals men evenmin van een geblokkeerde raad kan spreken, wanneer men het oneens is over een punt en daarom een bepaalde verrichting verwerpt.

Waar het hier om gaat, is integendeel de normale werking van de organen van vennootschap. Trouwens, meningsverschillen over bijzondere materies kunnen ook een gunstige invloed hebben, voor zover zij niet de weerspiegeling zijn van een gebrek aan éénsgezindheid of van fundamentele tegenstellingen in de beleidsopvatting.

Een systematische tegenstelling dreigt tot een verlamming te leiden. In die gevallen zal een verlamde vergadering veelal samengaan met een verlamde raad, omdat een blokkering binnen de raad vaak alleen de weerspiegeling is van een conflict tussen de aandeelhouders.

Wanneer dit het geval is, zit de revisor ontegensprekelijk in een weinig comfortabele positie: de middelen zelf waarover hij krachtens de wet beschikt (meldingen aan de raad, verslag aan de algemene vergadering,...) zullen geen uitwerking meer hebben. Als neutraal controleur, die onafhankelijk is tegenover het beheer, staat hij plots centraal in een conflict tussen vennoten, waarin het voor hem moeilijk wordt partij te kiezen, zeker indien geen van beide partijen iets onwettigs heeft gedaan en de blokkering alleen maar het gevolg is van een fundamenteel verschillende beleidsbenadering.

De revisor zal dan ook zijn houding in elk geval afzonderlijk moeten bepalen; een algemene gedragslijn kan onmogelijk worden vastgelegd. De rol van de revisor in een blokkerings situatie zal voornamelijk bepaald worden door zijn overredingskracht. De één of andere partij zal dan normaliter gerechtelijke stappen ondernemen; dit vermijdt dat de revisor opgezadeld zit met de vraag naar de wenselijkheid om zelf een gerechtelijk initiatief te nemen, iets wat hij pas in allerlaatste instantie zou moeten overwegen.

3.2 De grens van het blokkeringsrecht: misbruik van gelijkheid

3.2.1 Principes

Op de grens tussen misbruik van meerderheid en misbruik van minderheid, de op heden klassieke figuren, vinden we het misbruik van gelijkheid.

Zo veroordeelt een arrest van het Hof van Beroep van Dijon van 16 november 1983⁽¹³⁾ één van de twee vennoten tot schadevergoeding, omdat hij zich systematisch verzette tegen al de besluiten die door zijn met het bestuur belaste mede-vennoot werden voorgesteld.

Het klassiek onderricht luidt dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen meerderheids- en minderheidsmisbruik, al naargelang het een beslissing van de raad dan wel van de algemene vergadering betreft.

De bestuurders beschikken inderdaad alleen maar over «functiegebonden rechten». Zij moeten uitsluitend het belang van de vennootschap, waarvan zij het beheer waarnemen, voor ogen houden⁽¹⁴⁾.

Het stemrecht van de aandeelhouders daarentegen is een gemengd recht. Cop-pens schrijft in dit verband: «le droit de vote apparaît tout à la fois comme un moyen de défense du patrimoine de l'actionnaire et comme un procédé de gestion de la société»⁽¹⁵⁾.

Afgezien van het belang van dit onderscheid vanuit technisch oogpunt, met name wat de basis betreft voor de beteugeling van het misbruik - machtsafwijking of misbruik van recht (of nog miskennis van het principe van de uitvoering te goeder trouw)⁽¹⁶⁾⁽¹⁷⁾ – omvat het onderscheid ook een verschil in de concrete beoordeling van dergelijke misbruiken.

De bestuurder die een functiegebonden recht uitoefent, zal normaliter met een grotere strengheid moeten behandeld worden.

Deze bijzonderheid vinden we overigens ook terug in de regeling die werd uitgewerkt voor de tegenstrijdigheid van belangen.

Artikel 60 is toepasselijk op de bestuurders en niet op de aandeelhouders: een aandeelhouder kan deelnemen aan de stemming voor zijn eigen verkiezing als bestuurder, zoals hij ook kan stemmen over zijn eigen kwijting.

Toch neigt het onderscheid geringer te worden wat betreft de meerderheidsaandeelhouder die de controle op het bestuur uitoefent. De feitelijke verwarring tussen beide rollen heeft een deel van de rechtsleer al lang gebracht tot de benadering waarbij de meerderheidsaandeelhouders beschouwd worden als gebonden

gesloten ondernemingen, waar de tegenstellingen inzake economische opties slechts de weerspiegeling zijn van persoonlijke conflicten tussen vennoten, met een duidelijk emotionele of psychologische inslag.

Het ongelijk vinden we dus vaak verdeeld.

Vandaar de noodzaak andere oplossingen te zoeken.

3.3 De overige gerechtelijke oplossingen ingeval van blokkering van de vennootschap.

3.3.1 *De voorlopige bewindvoerder*

Sinds geruime tijd al poogde de rechter in kort geding, ingeval van hoogdringendheid, een tussentijdse oplossing te vinden door het benoemen van gerechtelijke bewindvoerders, in het geval de organen van de vennootschap waren verlamd⁽²⁷⁾.

Het betreft hier een ingrijpende maatregel, die alleen maar ter bescherming van ernstig bedreigde belangen mag worden genomen. Vandaar dat die alleen mogelijk zou mogen zijn, wanneer er hetzij een duidelijk misbruik van meerderheid is, dat een onomkeerbaar nadeel zou kunnen berokkenen, hetzij bij een verlamming van de organen van de vennootschap, waardoor deze ernstig in gevaar komt⁽²⁸⁾.

Natuurlijk zal de rechter in kort geding trachten op evenwichtige wijze rekening te houden met de betrokken belangen, wetende dat in bepaalde gevallen de benoeming van een voorlopig bewindvoerder de kredietwaardigheid van de vennootschap ernstig in het gedrang kan brengen⁽²⁹⁾.

Voor het overige beschikt de rechter over een uitgebreide bevoegdheid om de functie van de voorlopig bewindvoerder te omschrijven⁽³⁰⁾. In dit verband zal hij diens opdracht moeten beperken tot wat voor de vrijwaring van de rechten van de betrokken partijen strikt noodzakelijk is. De voorlopig bewindvoerder hoeft dus niet noodzakelijk in de plaats te treden van de raad; hij kan gewoon daaraan toegevoegd worden, bijvoorbeeld om ervoor te zorgen dat er een meerderheid tot stand komt. Hij kan overigens ook met beperkte opdrachten worden belast: een vergadering samenroepen en voorzitten, een aantal bewarende maatregelen nemen, een aantal welomschreven handelingen stellen.

3.3.2 *De ontbinding om wettige redenen*

Artikel 1865, 5° van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de vennootschap eindigt «door de verklaring van één of meer vennoten, dat zij niet langer tot de vennootschap willen behoren». Luidens artikel 1869 is die regel slechts van toepassing voor een vennootschap van onbepaalde duur. Maar, artikel 1871 bepaalt dat de ontbinding van vennootschappen voor een bepaalde tijd aangegaan door één van de vennoten voor de afloop van de overeengekomen tijd niet kan gevorderd worden, «dan indien daartoe wettige redenen bestaan, zoals wanneer een ander vennoot zijn verplichtingen niet nakomt, of wanneer een aanhoudende kwaal hem ongeschikt maakt voor de zaken van de vennootschap, of in andere soort-

gelijke gevallen, waarvan de wettigheid en de ernst aan de beoordeling van de rechters worden overgelaten».

Deze bepaling, die ontleend is aan Pothier⁽³¹⁾, reikt verder dan alleen maar de toepassing van artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek. Zij verwijst niet alleen naar het geval waar het vennootschapscontract niet wordt nageleefd, of waar één van de vennoten in het bestuur van de vennootschap een fout heeft begaan (art. 1184 Burgerlijk Wetboek), maar ook naar gevallen die aanleunen bij de risicoleer en alle andere gevallen die de rechter gewettigd en ernstig oordeelt. Zo ook wordt artikel 1871 traditioneel toegepast ingeval van «*mésintelligence grave entre associés*» (een ernstig meningsverschil tussen vennoten)⁽³²⁾.

De overeenkomstige toepassing van artikel 1871 op personenvennootschappen met rechtspersoonlijkheid leverde geen bijzondere moeilijkheden op. Die vennootschappen hebben inderdaad nog een uitgesproken contractueel karakter. Daartegenover staat dat de toepassing van artikel 1871 op kapitaalvennootschappen, en inzonderheid dan op naamloze vennootschappen, wel werd aangevochten⁽³³⁾.

In de wet van 5 december 1984 wordt de controverse beslecht, naar aanleiding van de wijziging van de regeling van de duur van de naamloze vennootschap.

Na het algemeen principe te hebben vooropgesteld, met name de onbepaalde duur, tenzij bij statuten anders is voorzien, en na te hebben bepaald dat de vennootschap ook vroegtijdig kan worden ontbonden door de algemene vergadering, die beraadslaagt volgens de regels die voor de wijziging van de statuten zijn gesteld, stelt de wet:

«Is de duur niet bepaald, dan zijn de artikelen 1865, 5° en 1869 van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing. De ontbinding van de vennootschap kan echter in rechte gevorderd worden om wettige redenen» (artikel 102, 2de lid Venn.w.).

Met deze bepaling bevestigt de wet van 1984 de toepassing van artikel 1871 op voor bepaalde tijd aangegane naamloze vennootschappen, en trekt dit ook door tot de vennootschappen voor onbepaalde tijd⁽³⁴⁾.

Artikel 102, 2de lid biedt dus zonder twijfel een uitweg wanneer de toestand systematisch vastloopt, of het mechanisme van de vennootschapswerking wordt verlamd⁽³⁵⁾.

Tot op heden geeft de rechtspraak echter blijk van een grote terughoudendheid in de toepassing ervan. Een ontbinding in rechte wordt alleen maar als ultieme maatregel en als er echt geen andere uitweg meer is, uitgesproken. Inderdaad, de ontbinding van de vennootschap is van aard om ernstige gevolgen teweeg te brengen, niet alleen voor de vennoten zelf, maar ook voor de onderneming die in vennootschapsverband werkt. De Hoven en Rechtbanken oordelen terecht dat de egoïstische belangen van bepaalde vennoten, de belangen van het personeel, van de leveranciers en van de schuldeisers niet op de helling kunnen zetten. Vandaar dat we dan ook, om het zoals professor Gyon te zeggen, kunnen gewagen dat «*la dissolution judiciaire a un caractère subsidiaire*», en «*elle ne doit donc pas être prononcée lorsqu'il existe d'autres moyens permettant la reprise d'une vie sociale normale*»⁽³⁶⁾⁽³⁷⁾.

Een eenvoudig geval van onmin, het plegen van een gewoon misbruik van meerderheid of minderheid bieden onvoldoende grond om een ontbinding uit te spreken. Er bestaan inderdaad specifieke sancties waartoe men toevlucht kan nemen - vernietiging van de wederrechtelijke beslissingen, benoeming van een voorlopig bewindvoerder, veroordeling tot schadevergoeding, enz... De aangevoerde feiten moeten dan ook van die aard zijn dat zij op onomkeerbare wijze de toekomst van de vennootschap in het gedrang brengen, en het leven van de vennootschap op blijvende wijze lamleggen⁽³⁸⁾.

Wij brengen hier nog in herinnering dat de ontbinding van de vennootschap niet gevorderd kan worden door de persoon die aan de oorsprong van de wettige redenen ligt⁽³⁹⁾.

Het is zo dat de toepassing van artikel 1871 of van artikel 102 ongetwijfeld ook afgestemd moet worden op het min of meer uitgesproken institutionele karakter van de betrokken vennootschap enerzijds, en, anderzijds, op de werkelijk door de vennoten vervulde rol, of m.a.w. de «*affectio societatis*», wat ook de rechtsvorm van de vennootschap moge zijn.

Het ligt voor de hand dat het gemakkelijker zal zijn artikel 1871 toe te passen op een vennootschap onder firma met een uitgesproken contractueel karakter, en waarvan de vennoten onbeperkt aansprakelijk zijn, dan artikel 102 toe te passen op een naamloze vennootschap.

De rechter zal uiteraard wel rekening moeten houden met de feitelijke gegevens. In dit verband is er geen reden om een B.V.B.A. of een naamloze vennootschap met eenzelfde omvang en met eenzelfde aantal vennoten op een verschillende wijze te behandelen. Vanuit zuiver juridisch oogpunt, is de B.V.B.A. natuurlijk wel ergens een soort van tussenoplossing tussen de personen- en de kapitaalvennootschap. Maar dat onderscheid is louter kunstmatig bij vennootschappen, waarvan de omvang en de aandeelhoudersstructuur vergelijkbaar zijn.

Uiteindelijk zal de rol, die de vennoten werkelijk in het leven van de vennootschap spelen, doorslaggevend zijn. In dit verband hoeft het geen betoog dat voor bepaalde types van bedrijvigheid, bijvoorbeeld adviesverstrekking, een goede verstandhouding tussen de werkende vennoten onontbeerlijk is voor het welslagen van de onderneming, en zelfs voor haar overlevingskansen, en dit ongeacht de rechtsvorm van de betrokken vennootschap. Het gebrek aan samenwerking heeft hier zijn onmiddellijke weerslag op de onderneming, en het wordt een onmogelijke opgave die onderneming in stand te houden, wanneer deze - bij gebrek aan voldoende verstandhouding - toch tot de ondergang is gedoemd, omdat de samenwerking tussen de werkende vennoten onderling nu eenmaal onontbeerlijk is.

Deze opmerking brengt ons ertoe te verwijzen naar een strekking die zich vandaag de dag duidelijk aftekent binnen de Franse rechtspraak: hier wordt artikel 1871 - nu het artikel 1844-7 van het Franse Burgerlijk Wetboek - aangewend als een maatregel van «economische sanering»⁽⁴⁰⁾ «chaque fois qu'il apparaît que la société n'est plus économiquement viable, notamment parce que les pertes

s'accumulent sans espoir de retour à nouvelle fortune *ou qu'il est impossible de trouver de nouveaux dirigeants*»⁽⁴¹⁾⁽⁴²⁾.

Deze strekking ligt in het verlengde van de rechtspraak, die ervan uitgaat dat de leiding van de vennootschap de verplichting heeft om niet op kunstmatige wijze een economische activiteit, die hopeloos is verloren, in stand te houden.

Hoe dan ook blijft het toepassingsgebied van de ontbinding van een vennootschap om wettige redenen beperkt, omdat de gevolgen ervan zo verreikend zijn. Mogelijk kan het een nuttig instrument zijn voor een economische sanering, maar gewoonlijk is het zeker niet de beste oplossing voor conflicten onder de aandeelhouders.

3.3.3 *Gedwongen wederinkoop of gerechtelijke uitsluiting*

Het zijn precies de euvels van een ontbinding om wettige reden, die de Franse hoven en rechtbanken ertoe aangezet hebben te zoeken naar vormen van een «gedeeltelijke vereffening» middels de «gedwongen wederinkoop van een vennoot» of m.a.w. door zijn uitsluiting, buiten elk contractueel of statutair beding om⁽⁴³⁾.

Die formule biedt natuurlijk wel het voordeel dat aan de blokkering een einde wordt gesteld, terwijl de onderneming onaangeroerd blijft voortbestaan.

Bij ontstentenis van enige wettekst die de wederkoopmogelijkheid regelt, wordt die rechtspraak ten gronde betwist.

Zoals door Th. Tilquin werd aangetoond in een artikel dat verschenen is in de «Revue Pratique des Sociétés», kunnen de algemene principes in een aantal gevallen die oplossing rechtvaardigen⁽⁴⁴⁾.

Nadat Th. Tilquin – terecht – de oplossing terzijde heeft geschoven van een gedeeltelijke ontbinding van de vennootschapsovereenkomst op grond van foutieve niet-tenuitvoerlegging, een idee die moeilijk verenigbaar is met artikel 1871 en bezwaarlijk toegepast kan worden op een naamloze vennootschap, blijft hij voornamelijk stilstaan bij de leer van het rechtsmisbruik om geen contract te sluiten.

Ongetwijfeld kan het recht om geen overeenkomst te sluiten, aanleiding geven tot misbruik. Zo bestraft de rechtspraak sinds geruime tijd al, en zonder de toepassing van specifieke wetteksten, bepaalde gevallen van weigering om te verkopen.

Wanneer eenmaal vaststaat dat er misbruik is geweest, zou de rechter een herstel in natura kunnen bevelen van de gevolgen van dat misbruik, beschouwende dat de auteur van de weigering verplicht wordt het betwiste goed aan de aangeboden voorwaarden over te dragen.

Tevergeefs zou men tegen deze stelling pogen aan te voeren, dat een contract nooit de auteur van een weigering kan binden, bij gebrek aan bereidheid tot medewerking. De auteur van de weigering zou inderdaad verplicht worden om aan de aangeboden voorwaarden over te dragen, niet omdat er een gedwongen contract zou zijn, maar bij wijze van herstel in natura van de nadelige gevolgen die

door zijn schuld zijn ontstaan. Zijn verplichting vindt dan ook haar oorsprong in de leer van het rechtsmisbruik en in artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

In dit verband weze opgemerkt, dat het precies dat mechanisme is dat ook ten grondslag ligt van de traditionele opvatting over het schijnmandaat, een leer waarvan voldoende is bekend dat zij ook stoelde op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek. Omdat hij een valse schijn heeft laten ontwikkelen, zou de schijnbare lastgever gehouden zijn tot de handelingen in zijn naam gesteld⁽⁴⁵⁾ door de schijnbare lasthebber, bij wijze van herstel in natura van de gevolgen door zijn schuld ontstaan. Hij is dus wel degelijk aansprakelijk voor daden, die zonder zijn toestemming werden gesteld.

In zich is de door de heer Tilquin voorgestelde oplossing op generlei wijze strijdig met enig beginsel van het privaatrecht⁽⁴⁶⁾.

De voorwaarden voor de toepassing van deze sanctie zullen echter maar uiterst zelden aanwezig zijn⁽⁴⁷⁾.

Vooreerst wordt inderdaad verondersteld dat er een bod tot wederinkoop is door één van de aandeelhouders, dat betrekking heeft op de effecten van de andere vennoot. De toestand waarbij de vennootschap eigen aandelen zou inkopen, zou, zowel vanuit vennootschapsrechtelijk, als vanuit fiscaal standpunt, uitsluiten dat het bod door de vennootschap zelf zou worden gedaan.

Vervolgens moet er ook een rechtsmisbruik zijn geweest door de persoon, aan wie het bod tot overname wordt gericht. Er zou dus moeten bewezen zijn dat hij geen enkel rechtmatig belang kan laten gelden om zelf aandeelhouder te blijven, en dat hij dus geweigerd heeft een overeenkomst te sluiten zonder enig daadwerkelijk belang, of op zijn minst, dat het belang van de aandeelhouder die zich verzet, niet in verhouding staat tot de ernst van de gevolgen van zijn weigering voor de andere partij.

Nu kunnen we a priori stellen dat twee aandeelhouders, die elk evenveel aandelen bezitten, uiteraard eenzelfde wettig belang te verdedigen hebben.

In de praktijk kunnen we ons dus maar een misbruik voorstellen, wanneer een aandeelhouder zou bedoelen de ontbinding van de vennootschap uit te lokken, maar tegelijk zou weigeren zijn aandelen over te dragen aan een vennoot, die een bod heeft gedaan, dat hoger ligt dan de prijs die hij in het raam van een vereffening mag verhoppen.

Maar zelfs in dat geval hoeft de weigering niet noodzakelijk een misbruik uit te maken⁽⁴⁸⁾. Het is inderdaad denkbaar dat een vennoot een belang heeft bij de ontbinding van de vennootschap, omdat het aldus voor hem mogelijk zou worden bepaalde inbrengen in natura terug te nemen, of een met zijn eigen bedrijf concurrerende activiteit te laten eindigen, daar waar hij die activiteiten slechts had gedoogd omdat het een gemeenschappelijk bedrijf betrof, enz...

De verlenging weigeren van een vennootschap die voor bepaalde duur werd opgericht, hoeft vanuit een welbepaalde benadering evenmin een misbruik te zijn.

Eveneens in het geval van ontbinding om wettige reden, is de weigering in te gaan op een aanbod tot overname vanwege de verweerder niet noodzakelijkerwijs een rechtsmisbruik.

De partij die weigert, kan zich inderdaad moeilijk verzetten tegen het verzoek tot ontbinding, door een overnamebod te doen aan de andere partij, en later aan te voeren dat de verzoekende partij in de ontbindingsprocedure haar rechten zou misbruiken door op zijn bod niet in te gaan. Het is ongetwijfeld juist dat het feit dat het slachtoffer van een rechtsmisbruik zelf een fout heeft begaan, hem daarom nog niet het recht ontzegt dat rechtsmisbruik aan te klagen, maar het hoeft geen betoog dat de rechtbanken - terecht - zullen weigeren het bestaan van een rechtsmisbruik in dergelijke omstandigheden te erkennen wanneer de verzoeker voor de ontbinding tegelijk het recht uitoefent, waarover hij krachtens artikel 102 beschikt, op grond van een fout door de verweerder begaan, en het wezenlijk recht om te weigeren een contract af te sluiten.

In het Belgische positieve recht, blijkt de gedwongen overname dan ook een uitermate beperkte oplossing te zijn⁽⁴⁹⁾.

3.3.4 Uitsluiting van een aandeelhouder ingevolge de opzegging op grond van foutieve niet-uitvoering van een aandeelhoudersovereenkomst

Th. Tilquin onderstreept terecht dat ook gevallen van «wederinkoop» van een aandeelhouder mogelijk zijn, die het gevolg zouden zijn van een opzegging op grond van foutieve niet-uitvoering van een afspraak onder vennoten betreffende het beheer van de vennootschap⁽⁵⁰⁾.

Maar wel moet dit een uitzonderingsgeval blijven.

Deze hypothese veronderstelt enerzijds dat er een overeenkomst tussen vennoten bestaat, die per definitie zou overtreden worden. En anderzijds dat de opzegging van deze overeenkomst een invloed heeft op de hoedanigheid van aandeelhouder van de bij de overeenkomst betrokken partijen, wat in de meeste gevallen niet zo zal zijn. Wel zou dit geval zich in heel uitzonderlijke omstandigheden kunnen voordoen, wanneer we aannemen dat de aandeelhouder aan wie het verwijt wordt gemaakt, zijn aandelen van zijn partner heeft verkregen in het kader van een ruimere en ondeelbare overeenkomst, die betrekking heeft op de oprichting van een gemeenschappelijke onderneming via deelnemingen. In dergelijk geval zou inderdaad de opzegging van de overeenkomst de ontbinding van de onafscheidelijk aan de overeenkomst verbonden verkoop tot gevolg kunnen hebben.

4. CONFLICTVOORKOMING IN GEMEENSCHAPPELIJKE DOCHTERONDERNEMINGEN

Ingeval gemeenschappelijke ondernemingen worden opgericht, staat het de partijen vrij om in hun overeenkomst mechanismen in te bouwen die bedoeld zijn om blokkeringsituaties te voorkomen.

Traditioneel bestaan er twee formules: de clausules van wederinkoop en de arbitrage door een derde.

4.1 Clausules van wederinkoop

Clausules van wederinkoop kunnen, hetzij in de statuten, hetzij in de bepalingen van de overeenkomst worden ingebouwd.

4.1.1 Statutaire bepalingen

Vrij algemeen wordt heden aanvaard dat het *jus fraternitatis* niet belet dat de vennootschapsovereenkomst, m.a.w. de statuten⁽⁵¹⁾, een clause van wederinkoop of een clause van gedwongen afstand van maatschappelijke rechten zou bevatten in bepaalde omstandigheden, mits elk gevaar van willekeur uitgesloten is⁽⁵²⁾. De regel wordt ook uitgebreid tot vennootschappen met rechtspersoonlijkheid⁽⁵³⁾.

Artikel 52bis Venn.w. bevestigt uitdrukkelijk deze analyse, vermits dit artikel stelt dat de statuten de nadere regels voor de wederinkoop van eigen aandelen door de vennootschap kunnen bevatten.

Artikel 48, § 4 bepaalt dan weer dat de statuten de wederinkoop van eigen aandelen zonder stemrecht regelen.

En tenslotte wordt sinds geruime tijd al de rechtsgeldigheid aanvaard van de clause van uitvoering ter beurse als sanctie voor de niet-volstorting⁽⁵⁴⁾.

De wettigheid van de wederinkoopclausules of gedwongen overdracht wordt probleemloos aanvaard, wanneer het principe van de gelijke behandeling van de aandeelhouders is veilig gesteld (wederinkoop verhoudingsgewijs tot de aangehouden deelnemingen of wederinkoop van aandelen die worden uitgeloot)⁽⁵⁵⁾.

Dit geldt niet ten aanzien van de clausules die de uitwinning van een bepaalde aandeelhouder mogelijk maken. Dergelijke clausules voorzien inderdaad in een uitsluitingsmechanisme van een vennoot in het voordeel van de vennootschap of van andere vennoten.

In dit verband wordt sinds geruime tijd aanvaard dat uitsluitingsclausules geoorloofd zijn, voor zover zij de sanctie zijn voor het niet-naleven door een vennoot van zijn verplichtingen, en zij die vennoot niet beroven⁽⁵⁶⁾. We zouden dan te maken hebben met een bijzondere vorm van uitdrukkelijk bedongen ontbindingsvoorwaarden, aangepast aan het geval van de naamloze vennootschap.

De wederinkoop door de vennootschap, bij wijze van sanctie, blijft evenwel moeilijk verenigbaar met de reglementering inzake de inkoop van aandelen, die geldt sinds de wet van 5 december 1984 (art. 52bis Venn.w., gewijzigd bij wet van 18 juli 1991).

Artikel 52bis schrijft inderdaad voor, dat het overnamebod moet gedaan worden aan alle aandeelhouders, die op een gelijke wijze moeten behandeld worden. Artikel 48 § 4, dat voorschrijft dat aandelen zonder stemrecht alleen maar per categorie mogen worden ingekocht, is een bevestiging van hetzelfde principe.

Bovendien zijn die bepalingen van dwingend recht, of zelfs van openbare orde⁽⁵⁷⁾.

Wij stippen in elk geval aan dat de regeling toepasselijk op de wederinkoop van aandelen, die niet zonder de tussenkomst van de organen van de vennootschap kan geschieden, de aanwending van de oplossing in geval van een blokkerings-situatie moeilijk maakt.

Die bezwaren vervallen uiteraard, wanneer we het hebben over de mechanismen die de overnamen door vennoten regelen.

In dit verband blijkt er geen wettelijke bepaling te bestaan, die zich zou verzetten tegen het statutair bedingen van een optierecht ten gunste van een categorie aandeelhouders, dat kan uitgeoefend worden op de aandelen van de andere categorie⁽⁵⁸⁾. Dit soort clause lijkt niet onder het artikel 41, § 2 Venn. W. te vallen, voor zover de overdracht van de aandelen niet belemmerd wordt.

Het wil me echter wel voorkomen, dat dit mechanisme niet mogelijk mag maken dat een groep aandeelhouders op discretionnaire wijze een andere groep aandeelhouders uitsluit.

Dergelijke clauses zouden natuurlijk aankoopopties vormen, en die zijn in principe geoorloofd. Maar de opneming daarvan in de statuten leggen de band met de werkingsmechanismen van de vennootschap, vandaar dat zij door het *jus fraternitatis* worden beperkt.

De statuten moeten dan ook die gevallen bepalen, waarin de optie kan worden uitgeoefend en aan welke prijs⁽⁵⁹⁾.

Maar welke modaliteiten men ook moge bedenken, statutaire bedingen zijn en blijven een weinig elegante oplossing om te vermijden dat er zich een blokkering zou voordoen in een gemeenschappelijke onderneming.

In de mate dat zij de organen van de vennootschap moeten laten spelen, kunnen zij in hun werking worden verlamd.

Overigens is het hier ook zo, dat de uitvoering ervan op de helling kan worden geplaatst door het toezicht dat de rechter uitoefent op de reden van uitsluiting en op het min of meer willekeurige karakter daarvan.

Tenslotte kunnen zij ook minder aangewezen zijn, omdat zij in de ogen van derden aan het licht brengen dat een conflict dreigt.

Het is dan ook verkieslijk terug te grijpen naar conventionele mechanismen.

4.1.2 Contractuele bedingen

Het gebeurt in dit verband wel meer dat overeenkomsten tussen aandeelhouders, die worden gesloten tussen groepen die samen een gemeenschappelijke dochteronderneming controleren, een «uitgang» bieden in de vorm van cross-options of wederkerige optierechten.

Natuurlijk zijn dergelijke clauses niet altijd een ideale oplossing. Het is bijvoorbeeld best mogelijk dat de partijen, ingeval er geen overeenstemming is, niet wensen dat de onderneming uitsluitend door één van hen alleen wordt gecontroleerd, maar liever hun inbreng in natura zouden terugnemen, bijvoorbeeld een bepaalde fabriek of een bepaald octrooi. Er zou dan ook in aangepaste mecha-

nismen moeten worden voorzien, indien men de ontbinding, bijvoorbeeld om fiscale redenen, wil vermijden.

Dergelijke clausules die enkel in het raam van een overeenkomst worden bedongen, laten bij de opstelling meer vrijheid dan statutaire clausules die, vanwege hun aard zelve, de vorm moeten aannemen van algemene en onpersoonlijke bepalingen, en even goed toepasselijk zijn op de huidige als op de toekomstige aandeelhouders.

We zouden overigens ook mogen aannemen, dat dergelijke overeenkomsten niet aan de dwingende voorschriften van het vennootschapsrecht zijn onderworpen, precies omdat zij niet in de statuten zijn opgenomen.

Wat dit punt betreft, is toch een zekere voorzichtigheid geboden, wanneer we rekening houden met de rechtspraak inzake leonische clausules. We weten inderdaad dat de Belgische rechtspraak, in navolging van een aantal Franse uitspraken, onder referte aan artikel 1855 van het Burgerlijk Wetboek, portage-overeenkomsten heeft verworpen die verbintenissen tot overname bevatten, die tot gevolg hadden dat de houder zich aan de verliezen kon onttrekken⁽⁶⁰⁾. Nu kan die rechtspraak alleen verklaard worden vanuit de opvatting dat bepaalde, niet in de statuten opgenomen verbintenissen toch aan de regeling van de vennootschapswetgeving zijn onderworpen. En de oplossing die wordt aangenomen inzake portage zou, a fortiori, ook toepasselijk zijn op de overeenkomsten tussen aandeelhouders. Wanneer de portage inderdaad een financiële verrichting is, die in feite geen uitstaans heeft met de mechanismen van de vennootschap, dan zijn de aandeelhoudersovereenkomsten tussen de oprichters van een gemeenschappelijke dochteronderneming eigenlijk wel van nabij verbonden aan de vennootschap, en vormen zij als het ware «parastatutaire» afspraken⁽⁶¹⁾.

De vraag kan dan ook worden gesteld of overeenkomsten, waarbij de terugtrekking of de uitsluiting van een vennoot worden geregeld, zich eigenlijk niet zouden moeten richten naar dezelfde principes als de statutaire bedingen die eenzelfde voorwerp hebben.

Alleen de opties die verband houden met een overdrachtverrichting van een deelneming, en niet raken aan het mechanisme van de vennootschap zelf, zouden niet aan die regeling zijn onderworpen.

Blijft evenwel het probleem dat de huidige rechtsleer een duidelijk onderscheid maakt tussen, enerzijds, overeenkomsten tussen aandeelhouders die op conventionele wijze werden bedongen, en anderzijds, de statutaire bepalingen als dusdanig⁽⁶²⁾. Die stelling moet in verband worden gebracht met een aantal recente arresten van het Franse Hof van Cassatie, waarbij de toepassing van artikel 1855 van het Burgerlijk Wetboek beperkt wordt tot de statutaire bepalingen⁽⁶³⁾.

Op het eerste gezicht kan die rechtspraak schokkend lijken, omdat zij blijkbaar op een louter formeel onderscheid stoelt. Maar toch kunnen we de vraag stellen, of dit eigenlijk niet verantwoord is voor kapitaalvennootschappen met een duidelijk institutionele inslag. Contractuele afspraken tussen aandeelhouders zijn, vanuit

juridisch oogpunt, inderdaad wezenlijk verschillend van statutaire bepalingen, een onderscheid dat echter niet voor een personenvennootschap bestaat en, a fortiori, ook niet in vennootschapsovereenkomsten.

Hier zou men dan ook kunnen uit afleiden dat, op grond van hun aard zelve, die aandeelhoudersovereenkomsten niets vandoen hebben met de naamloze vennootschap waarop zij betrekking hebben, en waarvan zij overigens ook niet de wettelijke en statutaire werking kunnen beïnvloeden.

Onder voorbehoud van hetgeen voorafgaat, treffen we wel in de praktijk de meest uiteenlopende clausules aan. De enige specifieke problemen in dit verband hebben betrekking op de prijszetting. Voor zover ze inderdaad bekeken worden als aankoop- of verkoopopties, moeten zij ook een bepaalde prijs bedingen, of ten minste een prijs die bepaalbaar is, eventueel door toedoen van een derde, in de zin van artikel 1592 van het Burgerlijk Wetboek.

Een aantal clausules kunnen eventueel een regeling van verkoop bij opbod bepalen. Dit is bijvoorbeeld het geval voor een clausule, die bepaalt dat een partij aan de andere kan voorstellen haar effecten over te kopen aan een bepaalde prijs en waarbij, ingeval van weigering om te verkopen, de bestemming van het initiële bod verplicht is om de medecontracterende partij een voorstel te doen tot overname aan een prijs die 5% hoger ligt en zo verder⁽⁶⁴⁾.

4.1.3 Van wederinkoopclausules tot vereffeningsovereenkomsten

Om dit punt af te ronden, weze nog opgemerkt dat de wederinkoopclausules of terugtrekkingsclausules niet meer dan onvolkomen mechanismen kunnen zijn. Dit zou bijvoorbeeld het geval zijn, indien volgens de partijen de gemeenschappelijke onderneming onmogelijk haar bedrijf onder de exclusieve controle van één van hen zou kunnen voortzetten. In dergelijk geval zouden aandeelhoudersovereenkomsten de ontbinding van de vennootschap moeten regelen⁽⁶⁵⁾.

Een bespreking van deze formules zou ons ontegensprekelijk te ver doen afwijken van het bestek van dit verslag.

4.2 Arbitrage door een derde

4.2.1 Ontoereikendheid van arbitrage in de strikte betekenis van het woord - Op zoek naar formules voor economische arbitrage.

Overeenkomsten tussen vennoten kunnen uiteraard ook scheidsrechterlijke clausules bevatten. Maar daarmee hebben we nog geen voorkomingsmechanisme voor conflicten, alleen maar een mogelijke oplossing ervoor. Overigens veronderstelt de arbitrage, in de klassieke betekenis, dat er een geschil bestaat in de technische zin van het woord. Arbitrage is dus een slecht aangepaste formule voor meningsverschillen die van economische aard zijn. Een oplossing hiervoor veronderstelt inderdaad een beoordeling van het economisch beleid, een wenselijkheidstoetsing die met rechtsregels geen uitstaans heeft. En trouwens zal daarvoor vaak een heraanpassing van de overeenkomsten tussen de partijen vereist zijn⁽⁶⁶⁾⁽⁶⁷⁾.

We zullen dan ook moeten zoeken naar andere formules. Die formules zullen vaak ingegeven zijn door de leer van de «bindende derdenbeslissing» («tierce décision obligatoire») of van het «bindend advies» («avis contraignant»)⁽⁶⁹⁾.

Een eerste oplossing zou hierin bestaan dat in de raad van bestuur een buitenstaander bestuurder wordt benoemd, die het vertrouwen van de partijen geniet, en die als bijzondere opdracht zou krijgen het conflict tussen de partijen te beslechten⁽⁷⁰⁾.

Toch blijft dit een onbevredigende oplossing, omdat zij alleen blokkering binnen de raad van bestuur, maar nooit in de schoot van de algemene vergadering kan voorkomen. Dit mechanisme moet dan ook worden aangevuld door aan een derde een deelneming in het kapitaal van de vennootschap toe te kennen, of ten minste dan toch winstdelende aandelen met stemrecht. De derde-aandeelhouder, die ook de hoedanigheid van bestuurder kan hebben, kan alsdan als fiduciaire voor beide partijen optreden.

4.2.2 *Fiducie als oplossingstechniek voor meningsverschillen*⁽⁷¹⁾.

In se betreft het een zeer eenvoudig mechanisme: elk van beide vennoten overhandigt een aandeel aan een derde - die een natuurlijke of rechtspersoon kan zijn.

Die overdracht geschiedt evenwel alleen maar bij wijze van fiduciaire overdracht, in die zin dat de derde slechts de eigendomsrechten van de overgedragen aandelen bezit met het oog op de uitoefening van de hem toevertrouwde opdracht, namelijk meningsverschillen tussen de vennoten te beslechten. Na zijn opdracht, zal hij de aandelen die hem werden overgedragen of waarop hij mogelijkwerwijs rechtstreeks heeft ingeschreven, dus terug moeten afstaan.

Aangezien het Belgische recht geen overeenkomst van fiduciaire lastgeving kent⁽⁷²⁾, kan de verrichting, vanuit technisch oogpunt, worden gedaan via een verkoop van aandelen - of in voorkomend geval, via een rechtstreekse inschrijving⁽⁷³⁾ - gepaard met een onherroepbare lastgeving⁽⁷⁴⁾, die gezamenlijk door beide partijen aan de betrokken derde wordt toevertrouwd, en met een aankoopoptie die kan gelicht worden, hetzij na het verstrijken van een bepaalde termijn, hetzij op een datum die door de partijen in gemeenschappelijk overleg wordt bepaald.

Dergelijke verrichting is in se een geoorloofde verrichting, die echter wel vanuit het oogpunt van het vennootschapsrecht een aantal problemen doet rijzen.

Vooreerst veronderstelt een gezamenlijke lastgeving een stemovereenkomst. In het belang van zijn lastgevers, gaat de derde inderdaad de verplichting aan om alleen maar een stem uit te brengen met de bedoeling een einde te maken aan meningsverschillen, en daarbij geen rekening te houden met zijn eigen belang.

De wet van 18 juli 1991 bevestigt evenwel dat onder bepaalde voorwaarden stemafspraken geldig kunnen worden gesloten. Nu zijn die voorwaarden in principe verenigd (art. 74ter Venn.w.). Het belang van de vennootschap vergt inderdaad de tussenkomst van een derde. Maar anderzijds zal deze zijn beslissing nemen, zonder richtlijnen te volgen van de vennootschap, van een dochtervennootschap

of van één van de organen van die vennootschappen. Het enige gevolg van artikel 74ter Venn.w. komt er in feite op neer, dat dergelijke overeenkomst slechts voor een duur van vijf jaar kan worden gesloten.

De volgende vraag is dan die van artikel 200 van de Venn.w. Er zou inderdaad eventueel kunnen aangevoerd worden, dat de derde niet echt de eigenaar is van de aandelen waarvan hij het stemrecht gebruikt.

De reikwijdte van artikel 200 moet evenwel beoordeeld worden in het licht van de wijziging van artikel 76 van de Venn.w. bij wet van 18 juli 1991. Oorspronkelijk was artikel 200 inderdaad voornamelijk bedoeld als een sanctie voor fraude op de wettelijke beperkingen inzake stemgerechtigdheid. In dit verband was er dan ook geen twijfel mogelijk: een fiduciaire eigendomsoverdracht met het doel artikel 76 te omzeilen, diende onder de toepassing van artikel 200 te vallen⁽⁷⁵⁾.

Op heden komt artikel 200 in principe⁽⁷⁶⁾ alleen nog maar over als een techniek die zorgt voor de transparantie van de aandeelhoudersstructuur.

Nu bestaat er geen twijfel over dat, bij de vooropgestelde verrichting, het wel degelijk de bedoeling is van de partijen om de eigendom daadwerkelijk aan de derde over te dragen teneinde het stemrecht te laten uitoefenen, ook al worden er bij overeenkomst een aantal beperkingen aan dat stemrecht opgelegd. Bovendien is het in generlei opzicht een geheime overeenkomst, en heeft die geenszins tot doel de identiteit van een aandeelhouder voor de overige vennoten te verbergen.

De eigendomsoverdracht van de aandelen wordt in feite alleen maar doorgevoerd om de bevoegdheid van de derde nog te versterken. Men zou zich inderdaad desnoods kunnen indenken, dat deze een onherroepelijke lastgeving krijgt om het stemrecht van bepaalde aandelen, die echter wel eigendom blijven van de partijen, uit te oefenen en dat hij in de hoedanigheid van vertegenwoordigend lasthebber zou stemmen. Maar dergelijke formule zou een toepassing zijn van de, in de rechtsleer en in de rechtspraak betwiste, persoonlijke interventie van de opdrachtgever in de uitoefening van een handeling, waarmee hij de lasthebber heeft belast.

Wij kunnen dus besluiten dat in het positieve recht van vandaag, een beroep op de fiduciaire lastgeving bij wijze van voorkomings- of beslechttingsmechanisme voor conflicten tussen aandeelhouders, niet in tegenspraak is met enig fundamenteel beginsel⁽⁷⁸⁾.

DERDE DEEL: DE BLOKKERING VAN DE VENNOOTSCHAP DOOR DE MINDERHEID

5. BLOKKERINGSMINDERHEID EN MISBRUIK VAN MINDERHEID

5.1 Wettelijke of statutaire blokkeringsminderheid

Het is voldoende geweten dat de wet voor een aantal verrichtingen bijzondere meerderheden in de algemene vergadering voorschrijft. Het betreft voornamelijk verrichtingen die een statutenwijziging veronderstellen.

Los van deze bijzondere meerderheden kunnen ook de statuten, met het oog op de bescherming van de minderheden, een bijzondere meerderheid voorschrijven, zowel voor de vergadering als voor de raad.

Het hoeft geen betoog dat een aantal beslissingen geblokkeerd kunnen geraken door het normale spel van die wettelijke of statutaire bepalingen.

Wij onderstrepen nogmaals dat dergelijke blokkering op zichzelf geen aanleiding hoeft te geven tot kritiek. Integendeel, de bedoeling van de wet en van de statuten is alleen maar de belangen van een minderheidsgroep te vrijwaren.

5.2 Misbruik van minderheid

Het recht van de minderheid om de beslissingen van de vennootschap te blokkeren, wordt op natuurlijke wijze beperkt in de leer van het misbruik van de minderheid, dat ik al uitvoerig heb besproken bij de paragraaf over het misbruik van gelijkheid⁽⁷⁹⁾.

Wij herinneren eraan dat dergelijk misbruik op een verschillende manier beoordeeld moet worden, naargelang het een beslissing van de raad dan wel van de algemene vergadering betreft, en dat de rechter zich niet in de plaats moet stellen van de minderheidsaandeelhouder maar integendeel moet nagaan of een bestuurder of minderheidsaandeelhouder, geplaatst in dezelfde omstandigheden, redelijkerwijs al dan niet de aangevochten houding zou hebben aangenomen.

Voor het overige en onverminderd een eventuele eis tot schadevergoeding, zal de normale sanctie voor een misbruik van minderheid de nietigheid van de uitgebrachte stem zijn en dus vandaar de geldigheid van de geblokkeerde be raadslaging.

Dit gezegd zijnde, zou men in volgende gevallen van een misbruik van minderheid kunnen gewagen:

- het feit zich te verzetten tegen de verlenging van de vennootschap, met de bedoeling om chantage te plegen en de overdracht van zijn deelneming op te waarden;
- het feit zich te verzetten tegen een herstructurering waarvan duidelijk blijkt dat zij voor de vennootschap onontbeerlijk is⁽⁸⁰⁾;
- op een ietwat verschillend vlak, het feit het statutaire voordrachtsrecht te gebruiken om de aanstelling te bekomen van een bestuurder die voor de meerderheid objectief onaanvaardbaar is⁽⁸¹⁾.

Men mag niet uit het oog verliezen dat de rechter evenwel in elk van die gevallen de toestand *in concreto* zal moeten toetsen. Het feit zich tegen de verlenging van de vennootschap te verzetten, ook al wordt er een bod gedaan om het aandeel van de aandeelhouder over te nemen, hoeft niet noodzakelijk ongeoorloofd te zijn. Er kan daarvoor een reden bestaan, zoals de objectieve ontoereikendheid van het bod, of nog het wettig belang om de bedrijvigheid van een onderneming

die van bij de oorsprong voor een bepaalde duur was bedoeld, stop te zetten, - bijvoorbeeld in geval van een «ad-hoc vennootschap» opgericht voor een welomschreven beperkt aantal verrichtingen.

Trouwens, zelfs in het geval van een noodzakelijke herstructurering zou een minderheid negatief kunnen stemmen, indien de concrete omstandigheden van die herstructurering voor haar onnodig een benadeling inhouden.

6. BLOKKERING VAN DE VENNOOTSCHAP DIE VOORTVLOEIT UIT HET BESTAAN ZELF VAN MINDERHEDEN

In sommige gevallen kan het bestaan van een minderheid de verwezenlijking van bepaalde verrichtingen die voor de vennootschap interessant zijn, verhinderen, ook al zijn die minderheidsaandeelhouders niet bij machte zich tegen deze verrichtingen te verzetten, omdat zij niet over het vereiste stemmenaantal beschikken.

De practicus weet in dit verband welke nadelige gevolgen verbonden kunnen zijn aan het feit dat de vennootschap enkele percenten aandelen verspreid «onder het publiek» aanhoudt. Die aandelen kunnen zich tegen voor de vennootschap nuttige verrichtingen verzetten, gewoon omdat deze beslissingen door een verbreking van de gelijkberechtiging⁽⁸²⁾ een misbruik van meerderheid zouden uitmaken.

Vandaar dan ook dat verschillende buitenlandse wetgevingen voorzien hebben in een mechanisme van gedwongen wederinkoop⁽⁸³⁾.

In afwachting dat in België dergelijke wetgeving wordt ingevoerd, beschikt de meerderheid slechts over beperkte actiemiddelen: een openbaar overnameaanbod aan een interessante prijs, eventueel gepaard gaand met een dreiging om van de effecten aandelen op naam te maken of ze uit de notering te schrappen enz....

Het lijkt in dit geval moeilijk om staande te houden dat de minderheidsaandeelhouders die zich tegen de overdracht van hun effecten zouden verzetten, rechtsmisbruik zouden plegen.

In het merendeel van de gevallen is de vooropgestelde verrichting inderdaad niet onontbeerlijk voor het overleven van de vennootschap, en zouden ook andere oplossingen aangenomen kunnen worden. Een overnameaanbod heeft dan ook alleen maar tot doel om de meerderheidsaandeelhouders te ontslaan van hun verplichtingen jegens de minderheidsaandeelhouders.

Behalve wanneer er statutaire of contractuele bedingen⁽⁸⁴⁾ zijn, en buiten de toepassing van artikel 48, § 4 betreffende aandelen zonder stemrecht⁽⁸⁵⁾, zou de uitsluiting van de minderheidsaandeelhouders dan ook alleen maar het gevolg kunnen zijn van de vernietiging van het maatschappelijk kapitaal, voortvloeiend uit de vaststelling dat dit volkomen verloren is gegaan en dat er een nieuw kapitaal werd samengebracht⁽⁸⁶⁾. In dergelijk geval zouden inderdaad alle oude aandelen op gelijke voet worden gesteld. Maar uiteraard is dergelijke verrichting slechts in een beperkt aantal gevallen van toepassing.

Vervolgens dat in een groot aantal gevallen het blokkeren van een beslissing van de vennootschap het resultaat is van een normale toepassing van wettelijke en statutaire bepalingen, en dat er dan ook geen uitweg moet worden gezocht.

Oplossingen zijn alleen maar vereist, wanneer er sprake is van misbruik of van stelselmatig blokkeren.

In dit verband, en los van de traditionele maatregelen die toepasselijk zijn ingeval van misbruik van gelijkheid of van minderheid of ingeval van ontbinding om wettige redenen, lijkt de rechtspraak, vooral in Frankrijk, meer en meer geneigd de gerechtelijke uitsluiting van een vennoot te aanvaarden, dit om mogelijk te maken dat de vennootschap haar bedrijf voortzet.

Tenslotte dat de problematiek van de verlaten vennootschappen helemaal niet is opgelost, en dat een wettelijk initiatief terzake bijzonder wenselijk zou zijn.

Voor de revisor is het onmogelijk een eenvormige houding voor te schrijven, omwille van de veelheid van toestanden waarmee hij kan worden geconfronteerd. Vandaar dat ik dan ook bewust in bepaalde delen van mijn uiteenzetting niets over de revisor heb verteld.

In feite zal de revisor voor elk geval afzonderlijk zijn houding moeten bepalen.

Wel wil ik twee basisbeginselen in herinnering brengen.

Hoewel hij in zijn functie van controleur uiteraard neutraal behoort te zijn, zijn er toch gevallen waarin de revisor zijn verantwoordelijkheid moet opnemen en desgevallend teruggrijpen naar de mogelijkheden die het wettelijk arsenaal hem aanreikt - bijvoorbeeld een algemene vergadering samenroepen. Wanneer hij dat niet zou doen, brengt hij zijn aansprakelijkheid in het gedrang.

In extreme gevallen kan hij natuurlijk nog ontslag nemen. Een ontslag mag echter geen vlucht zijn, en kan alleen maar als allerlaatste oplossing worden overwogen. Belast als hij is met een wettelijke opdracht die niet alleen de vennoten aanbelangt, moet de revisor zich naar best vermogen van die opdracht kwijten. Wanneer hij zich via zijn ontslag aan zijn aansprakelijkheid poogt te onttrekken, zou hij precies daardoor die aansprakelijkheid in opspraak kunnen brengen.

NOTEN

- 1) Vertaling van het verslag voorgebracht op het seminarie ingericht door het Instituut der Bedrijfsrevisoren in Diegem op 21 november 1991. Mijn dank gaat uit naar Mr. Manuela von Kuegelgen, advocate bij de balie van Brussel en assistente aan de U.L.B., voor de hulp bij het verzamelen van de nodige documentatie.
- 2) Daartegenover staat dat kan betwijfeld worden of de aandeelhouders zelf de vergadering zouden kunnen bijeenroepen, omdat in de wet dergelijk recht niet is bepaald. Wat de aanstelling van een bestuurder «ad hoc» betreft, die ondermeer de vergadering moet bijeenroepen, zie recent Kooph. Brussel (Kort geding) 18 oktober 1988, *T.R.V.*, p. 145 en de nota BVB en aang. verwijzingen p. 156.
- 3) De andere vereisten van artikel 60 blijken daarentegen in dit geval wél te moeten worden nageleefd, ondanks de dubbelzinnige bedenkingen in het verslag van de Senaatcommissie (*Parl. St., Senaat*, 1107-3 (1990-1991), 140. Vergelijk Memorie van Toelichting (*Parl. St., Senaat*, 1107-1 (1990-1991), 75. Op voorstel van de Raad van State bepaalt de uiteindelijk aangenomen tekst inderdaad dat de gemeenschappelijke bestuurder, die bij de verrichting geen ander persoonlijk belang heeft, alleen maar wordt vrijgesteld van het verbod om deel te nemen aan de beraadslaging (zie tekst voorgelegd aan de Raad van State en advies van de Raad, *Parl. St., Senaat*, 1107-1 (1990-1991), 141 en 162.
- 4) Voor de éénpersoonsvennootschap, zie artikel 133, § 3.
- 5) Simont, L., «*La loi du 6 mars 1973 modifiant la législation relative aux sociétés commerciales*», Brussel, Bruylant 1975, noot (131), p. 35; Ronse, J., «*De Vennootschapswetgeving*», 1973, *Story's RV*, 1973, nr. 308.
- 6) Ronse, J., «*Algemeen deel van het Vennootschapsrecht*», 1975, p. 405.
- 7) Lievens, J., «*De nieuwe vennootschapswet*», (1991), p. 93.
- 8) Van Ommeslaghe, P., *Développements récents de la responsabilité civile professionnelle en matière économique*, in «*L'évolution récente du droit commercial et économique*», Brussel, uitg. J.B., 1978, p. 33; Simont, L., «*Le devoir d'information, sanctions et responsabilités*», CDVA, Luik, 1979, p. 379; Ronse, J., en anderen, *T.P.R.*, 1986, nr. 196, p. 1236.
- 9) In die zin, Lievens, J., o.c., p. 95.
- 10) Tenminste, dat kan men afleiden uit de tekst. De vertegenwoordiger van de Minister daarentegen schijnt tegenover de Raad van State te hebben laten gelden dat de nietigheidsvordering een eenvoudige miskennis van vormvereisten zou kunnen sanctioneren (Zie *Parl. St., Senaat*, 1107-1, (1990-'91), p. 162).
- 11) Men vergelijk ook deze toestand met de mogelijkheid voor de lastgever zijn lasthebber te machtigen als tegenpartij op te treden en te verzaken aan de nietigheid op grond van artikel 1596 van het Burgerlijk Wetboek. Zie Foriers, P.A., «*Le droit commun des intermédiaires commerciaux: courtiers, commissionnaires, agents*», in «*Les intermédiaires commerciaux*», Brussel, uitg. J.B., 1990, nr. 50, p. 66.
- 12) Over dit artikel, Simont, L., o.c., p. 17 en vv.
- 13) *Gaz. Pal.*, 1983, II, 740, noot APS; D., 1984, IR, 394, noot Bousquet en Selinsky.
- 14) Simont, L., «*Réflexions sur l'abus de majorité*», *Liber amicorum Jan Ronse*, nr. 14, p. 323, en ref.; Geens, K., «*De bescherming tegen de bescherming*», *T.R.V.*, 1988, speciaal nummer: *De bescherming van de minderheidsaandeelhouders*, nr. 11; Ralet, O. en Kileste, P., «*Droit et protection de l'actionnaire minoritaire*, *R.D.C.*, 1989, nr. 50, p. 860.
- 15) Coppens, P., «*L'abus de majorité dans les sociétés anonymes*», nr. 55 en 56, zie ook Simont, L., o.c.; *l.c.* en verw.
- 16) Verg. Dieux, X., «*La responsabilité civile des associés en matière de sociétés commerciales*». Evolutions récentes, in «*La Responsabilité des associés, organes et préposés des sociétés*», Brussel, uitg. J.B., 1991, p. 57 en vv., inz. nr. 5 en vv., p. 70 en vv., die algemeen de kwestie van meerderheidsmisbruik of minderheidsmisbruik in verband brengt met de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek.
- 17) Een onderzoek van deze gronden hoort niet meer binnen het bestek van deze bijdrage.

- 18) Zie betreffende deze aanvechtbare leer, Witterwulghe, «*OPA, L'offre publique d'acquisition, une analyse juridique*», Brussel, 1988, p. 193 en vv.; Van Ommeslaghe, P., «*Rapport général*», «*Droits et devoirs des sociétés mères à l'égard de leurs filiales*», Antwerpen, Kluwer, 1985, nr. 9 en vv., p. 69 en vv.; Foriers, P.A., Maussion, Fr. en Simont, L., «*L'abus de pouvoirs ou de fonctions en droit commercial belge*», *Travaux de l'Association Henri Capitant*, T. XXVIII (1977), inz. p. 189 en aangehaalde ref.
- 19) Het woord wordt in de gangbare betekenis gebruikt.
- 20) Verg. Cornelis, L., «*Principes du droit belge de la responsabilité extracontractuelle, l'acte illicite*», Brussel, Bruylant, 1991, nr. 35, 36 en 52, die - naar mijn oordeel ten onrechte - beschouwt dat de leer van het rechtsmisbruik autonoom is, zie in dit verband nr. 53.
- 21) Guyon, V., «*Droit des affaires*», 3e uitg., 1984, nr. 456; Hémard, Terré en Mabilat, «*Sociétés commerciales*», D.II, 1974, nr. 390.
- 22) Ronse, J., «*Schade en schadeloosstelling*», 2e uitg., nr. 278.
- 23) Zie Simont, L., o.c., *Liber amicorum Jan Ronse*, nr. 19, p. 330 en 331, meer recent, Tilquin, Th., «*Les opérations d'assainissement du capital...*», *R.D.C.*, 1991, inz. nr. 21, p. 21 en vv.: zie in Frankrijk: Boizard, M., «*L'abus de minorité*», *Rev. soc.*, 1988, nr. 22, p. 376.
- 24) Simont, L., o.c., *Liber Amicorum Jan Ronse*, nr. 20, p. 331 en vv. en verw. Mons, 23 maart 1989, *T.R.V.*, 1989, p. 343 en noot Neefs en Blommaert, tenietdoening Koophandel Doornik (Ref.), 17 februari 1989, *R.P.S.*, 1989, p. 75.
- 25) Inzonderheid in gemeenschappelijke dochterondernemingen, waar de aandeelhouders door een reeks van afspraken zijn gebonden.
- 26) Zie in dit verband Reymond, Cl., «*Filiale commune et Joint Venture - Quelques problèmes spécifiques*», in «*Modes de rapprochement structurel des entreprises, Tendances actuelles en droit des affaires*», CDVA XXXVIII, seminarie 19-20 november 1986, inz. p. 75.
- 27) Soms ook via de benoeming van een «sekwester», technisch gezien een minder geslaagde oplossing, omdat de opdracht van die gerechtelijke bewaarnemer veel verder reikt dan de opdracht van een gewone bewaarnemer: Kooph. Tongeren (verw.) 17 februari 1989, *T.R.V.*, 1990, p. 266; Brugge, 5 december 1985, *R.D.C.*, 1987, p. 377; zie ook Lindemans, D., «*Een sekwester als beheerder bij vennootschapsgeschillen*», *R.D.C.*, 1987, p. 325.
- 28) Zie o.m. Kooph. Brussel (verw.), 17 maart 1987, *R.P.S.*, nr. 6471, Kooph. Brussel, 15 januari 1988, *T.R.V.*, 1988, p. 384, noot Tyteca, J., Kooph. Brussel, 7 maart 1989, *T.R.V.*, 1990, p. 567.
- 29) Voor recente benoemingen, zie Kooph. Brussel (verw.), 18 oktober 1988, *T.R.V.*, 1989, p. 145; Kooph. Charleroi (verw.), 11 juli 1989, *R.P.S.*, 1990, p. 90, bevestigd door Mons, *R.P.S.*, 1990, p. 188, Kooph. Luik (verw.) 15 november 1990, *R.D.C.*, 1991, p. 915; Kooph. Brussel (verw.), 26 februari 1991, *R.D.C.*, 1991, p. 922.
- 30) Een treffend voorbeeld voor aanpassing van de bevoegdheden van de voorlopige bewindvoerder: Kooph. Brussel (verw.), 18 oktober 1988, *T.R.V.*, 1989, p. 145, reeds aangehaald.
- 31) *Du contrat de société*, nr. 152.
- 32) Van Ryn, Deel I, 1e uitg. nr. 346.
- 33) Zie o.m. Van Ryn, Deel I, 1e uitg. nr. 346 en aangehaalde verwijzingen.
- 34) I.v.m. het artikel 102 nieuw, zie onder meer Benoît-Moury, A., «*Des justes motifs de dissolution des sociétés commerciales de l'art. 1871 du Code civil à l'art. 102 des L.C.S.C.*», «*Liber Amicorum Jan Ronse*», p. 147-168; Tilquin, Th., «*Les conflits dans les sociétés anonymes et l'exclusion d'un associé*», *R.P.S.*, 1991, p. 1 en vv., inz. nrs. 11 en vv. p. 14 en vv.
- 35) Benoît-Moury, A., o.c., p. 161, nr. 11.
- 36) Guyon, Y., «*Droit des affaires*», 2e uitg. nr. 207: zie ook Benoît-Moury, A., o.c., l.c., nr. 9, p. 158; Martin, D., «*L'exclusion d'un actionnaire*», *Rev.jur.com.*, 1990 (speciaal nummer), p. 100; Tilquin, Th., o.c., *R.P.S.*, 1991, nr. 13, p. 17 en vv.

- 37) Zie Kooph. Tongeren, 16 november 1989, *T.R.V.*, 1990, 263; zie evenwel voor de aanvaarding van de ontbinding; Kooph. Hasselt, 8 april, *T.R.V.*, 1991, 315; Antwerpen, 15 december 1987, *T.R.V.*, 1988, p. 453, noot MW; oudere, zie Brussel, 10 februari 1964, *R.P.S.*, 1964, p. 153; Kooph. Antwerpen, 3 maart 1962, *R.P.S.* 1964, p. 154; Kooph. Brussel, 10 november 1965, *R.P.S.*, 1966, p. 88.
- 38) Benoît-Moury, A., o.c. in *Liber Amicorum Jan Ronse*, nr. 11, p. 161.
- 39) Zie Van Ryn, Deel I, nr. 346; Lehrer, J., «La dissolution des sociétés pour justes motifs», *R.P.S.*, 1962, p. 1991; Parijs, 29 oktober 1980, *D.*, 1981, jur. p. 44 en de conclusie van de advocaat-generaal Jeol. De regel staat in elk geval vast, wanneer de reden betrekking heeft op een fout (zie art. 1184 Burgerlijk Wetboek). In de andere gevallen, is die aanvechtbaar en druist zij in tegen de traditie, zie Pothier, o.c., nr. 152.
- 40) Benoît-Moury, A., o.c., in *Liber Amicorum Jan Ronse*, p. 157.
- 41) Eigen onderstreping.
- 42) Guyon, Y., o.c., nr. 206, in fine.
- 43) Zie Stork, «La continuation d'une société par l'élimination d'un associé», *Rev. Soc.*, 1982, p. 233; de Bermond de Vaux, «La mésentente entre associés pourrait-elle devenir un juste motif d'exclusion d'un associé d'une société?», *J.C.P.*, 1990, II, 15921, Martin, D., o.c., *Rev. jur. com.*, 1990 (speciaal nummer), p. 94, inz. p. 95 en vv.: Zie Reims, 24 april 1989, *J.C.P.*, 1990, II, 15677; *R.P.S.*, 1991, p. 55.
- 44) Zie Tilquin, Th., o.c., *R.P.S.*, 1991, p. 1 en vv.
- 45) Eventueel de verkoop van één van zijn goederen.
- 46) Zie ook in die zin Dieux, X., o.c., «*La responsabilité des associés, organes et préposés des sociétés*», Brussel, uitg. J.B., 1991, nr. 10, pp. 93 t. 95.
- 47) Vergelijk in die zin Dieux, X., o.c., p. 95.
- 48) Zie onder meer Luik, 9 november 1981, *R.P.S.*, 1981, p. 145, ter bevestiging van Kooph. Luik, 20 januari 1981, *R.P.S.*, 1981, p. 292.
- 49) In die zin ook Dieux, X., o.c., *l.c.*
- 50) O.c., *R.P.S.*, 1991, nr. 44, p. 50.
- 51) Ik sta, binnen het bestek van deze bijdrage, niet stil bij de vraag of een dergelijke clause via een statutenwijziging kan worden opgenomen, dan wel of zij van bij de oorsprong al moet zijn opgenomen. Over dit probleem, zie Martin, D., o.c., *Rev. jur. com.*, 1990 (speciaal nummer), p. 107 en vv.
- 52) Verg. Van Ryn, Deel I, 1e uitg., nr. 338.
- 53) Zie Caillaud, B., «*L'exclusion d'un associé dans les sociétés*», Parijs, Sirey, 1966.
- 54) Van Ryn, Deel I, 1e uitg., nr. 531 en vv.
- 55) Artikel 48, § 4 bepaalt evenwel dat de wederinkoop van aandelen zonder stemrecht betrekking moet hebben op de hele categorie van aandelen zonder stemrecht, waartoe zij behoren.
- 56) Van Ryn, Deel I, 1e uitg., nr. 338.
- 57) Verg. Tilquin, Th., o.c., *R.P.S.*, 1991, nr. 30, p. 40.
- 58) Een heel ander probleem is de vraag of dergelijke clause ook tijdens de levensloop van de vennootschap kan worden ingelast.
- 59) Zie in die zin Martin, D., o.c., *Rev. jur. com.*, 1990 (speciaal nummer), p. 108 en vv. Dergelijke regelingen zouden daarentegen niet toepasselijk zijn op het recht van terugtrekking, dat middels een verkoopoptie is georganiseerd. Dergelijke clause houdt inderdaad geen enkel uitsluitingsmechanisme in. Een onvoorwaardelijk recht van terugtrekking lijkt evenwel weinig aangewezen. Daarnaast moet ook vermeden worden dat de regeling voor het terugtrekkingsrecht voor kritiek vatbaar is vanuit het oogpunt van artikel 1855 van het Burgerlijk Wetboek.

- 60) Kooph. Brussel, 6 januari 1982, *J.C.B.*, 1982, p. 538; *R.P.S.*, 1982, p. 58; Brussel, 3 december 1986, *R.P.S.*, 1987, p. 45, noot van Gerven, D. Wat de portageovereenkomsten in Frankrijk betreft, zie o.m. WITZ, Cl., «Spécialité et validité des opérations de portage de titres de société», noot sub Trib. de grande instance, Lille, 28 oktober 1986; *Rec.Soc.*, 1987, p. 602; Schmidt, D., «Les opérations de portage de titres de société», *Les opérations fiduciaires*, p. 29-54.
- 61) Verg. Reymond, Cl., o.c., in «*Modes de rapprochement structurel des entreprises*», reeds aangehaald, p. 72, met de vaststelling dat in vergelijkend recht een protokolakkoord tussen de aandeelhouders van een gemeenschappelijke dochteronderneming «ressortit au contrat de société».
- 62) Zie o.m. Parléani, G., «Les pactes d'actionnaires», *Rev. soc.*, 1991, nr. 40, p. 24; Martin, D., o.c., *Rev.jur.Com.*, 1990, p. 106 en vv.
- 63) Zie o.m. Cass. Fr., 20 mei 1986, *Rev. Soc.*, 1986, p. 587, noot Randoux; Verg. Cass. Fr., 10 januari 1989, *J.C.P.*, 1989, II, 21256, dat betrekking heeft op het «pacte social».
- 64) Een zelfde clause kan van bij de oorsprong zijn bedongen, met een initieel verkoop aanbod. Dergelijke clause zal minder problemen geven dan de klassieke Amerikaanse clause, waarbij een partij voorstelt om aan een bepaalde prijs een andere partij unilateraal over te nemen, waarbij de tweede partij niet kan weigeren te verkopen, tenzij de medecontracterende partij zelf aan die prijs overneemt. Het zou hier inderdaad een bod betreffen, gecombineerd met een verkoopoptie aan een door één van de partijen eenzijdig bepaalde prijs, iets wat uiteraard wel tot problemen kan leiden, vooral dan wat de verkoop betreft. Verg. Parléani, o.c., *Rev.soc.*, 1991, noot (116), p. 24; wat de gebruikelijke clauses betreft, inzake gemeenschappelijke dochterondernemingen, zie Brill, J.P., «*La filiale commune*», Straatsburg, 1975 (proefschrift), p. 223 en vv.
- 65) Over dit punt, zie Brill, J.P., o.c., pp; 216 en vv.
- 66) Verg. Reymond, Cl., o.c., in «*Modes de rapprochement structurel des entreprises*», reeds aangehaald, p. 75 en ref. en Storme, «De bindende derdenbeslissing of het bindend advies als middel ter voorkoming van gedingen», *T.P.R.*, 1984, p. 1243-1288.
- 67) Zo heeft de Internationale Kamer van Koophandel gepoogd een tekst uit te werken «règlement de régulation des relations contractuelles», waarbij een mechanisme wordt voorgesteld om overeenkomsten te laten aanpassen door een derde die overeenkomstig dit reglement werd benoemd. In verband met dit reglement en de daarmee verband houdende problematiek, zie Reymond, Cl., o.c. p. 75; Storme, M., o.c., p. 1254 en vv.
- 68) Zie Brill, J.P., o.c., p. 209 en vv.
- 69) Zie in dit verband Storme, M., o.c., *T.P.R.*, 1984, pp. 1243-1288.
- 70) Zie Reymond, Cl., o.c. in «*Modes de rapprochement structurel des entreprises*», reeds aangehaald, p. 75.
- 71) Zie in dit verband Schmidt, D., «Les opérations de portage de titres de sociétés», in «*Les opérations fiduciaires*», inzonderheid p. 36; Goossens, Het voorkomen en oplossen van patsituaties in de algemene vergadering van de vennootschap: het creëren van wipaandelen, «*Jura Falconis*», 1985-1986, pp. 156 en vv.; zie ook Brill, J.P., o.c., *l.c.*, en in Nederland Raaijmakers, M.J.G.C., «*Joint ventures*», Kluwer Deventer, 1976, nrs. 105, 152 en 153; Reymond, Cl., o.c., in «*Modes de rapprochement structurel des entreprises*», reeds aangehaald, p. 75.
- 72) Over fiduciaire overeenkomsten in België, zie o.m. Foirers, P.A., «La fiducie en droit belge», in «*Les opérations fiduciaires*», pp. 263-304.
- 73) In dit geval moet er vermeden worden dat er toepassing kan zijn van artikel 46 Venn.w.
- 74) Behoudens overeenkomst, in voorkomend geval, tussen beide lastgevers.
- 75) Zie Foirers, P.A., o.c., «*Les opérations fiduciaires*», pp. 286 en 287.
- 76) Behoudens dan voor vennootschappen die statutaire beperkingen op de stemkracht zouden hebben ingebouwd.
- 77) In dit verband zie Foirers, P.A., o.c., «*Les intermédiaires commerciaux*», nr. 84, p. 90.

- 78) Het komt er gewoon op aan de toepasbaarheid van artikel 46 Venn.w. te vermijden, wanneer de fiduciaire opdrachthouder rechtstreeks inschrijft.
Wat het probleem van artikel 1855 Burgerlijk Wetboek betreft, een basisartikel met betrekking tot houdersovereenkomsten met het oog op financieringen, welnu, dit doet in de praktijk niets terzake wanneer de prijs van de aandelen als verwaarloosbaar kan worden beschouwd, en meer dan gedekt wordt door de vergoeding van de fiduciaire opdrachthouder, bijvoorbeeld als bestuurder van de vennootschap.
Inderdaad, de derde zal geen verkoopoptie eisen ter garantie van het risico van waardevermindering van zijn aandelen.
- 79) Over het minderheidsmisbruik, zie ook Simont, L., o.c., *Liber amicorum J. Ronse*, p. 307 en vv.; Boizard, M., o.c., *Rev. soc.*, 1988, p. 365; Geens, K., o.c., in spec. nr. *T.R.V.*, 1988; Ralet O. en Kileste, P., o.c., *R.D.C.*, 1989, inz. 856 en vv.; Dieux, X., o.c., *La responsabilité des associés, organes et préposés des sociétés*, inz. pp. 89 en vv.
- 80) zie Tilquin, Th., «Les opérations d'assainissement du capital des sociétés et l'abus de droit des actionnaires», *R.D.C.*, 1991, pp. 12 en vv., inz. nr. 18, pp. 19 en vv.
- 81) Zie Kooph. Brussel (verw.), 7 juli en 2 september 1983, en Brussel 31 augustus en 12 september 1983, *J.T.* 1984, pp. 212-216.
- 82) Zie o.m. Tilquin, Th., «Management buyouts et leverage management buyouts: considérations de droit des sociétés et de droit fiscal», *Rev. Banque*, 1989, inz. p. 260, nrs. 75 en vv.
- 83) Zie Tilquin, Th., o.c., *l.c.*
- 84) Waarvan de wettelijkheid telkens moet worden onderzocht.
- 85) Wat de bescherming van de aandeelhouders zonder stemrecht in Frankrijk betreft, zie onder meer Hovasse, H., «La protection des associés sans droit de vote lors des opérations de restructuration des sociétés», *R.I.D.E.*, 1990, pp. 319 en vv. i.v.m. gedwongen terugtrekking, zie inz. pp. 329 en vv.
- 86) Zie Tilquin, Th., o.c., *R.D.C.*, 1991, nr. 6, p. 10.
- 87) Cass. 21 september 1989, *Pas.*, 1990, I, n° 45.
- 88) Foriers, P.A., «Observations sur la caducité des contrats par suite de la disparition de leur objet ou de leur cause», *R.C.J.B.*, 1987, inz. nrs. 9 en vv., pp. 83 en vv.
- 89) Instituut der Bedrijfsrevisoren, *Jaarverslag*, 1982, pp. 63 en vv.
- 90) Het vorige boekjaar indien de jaarrekening nog niet werd neergelegd en het deel van het lopende boekjaar voor de invereffeningstelling: zie Commissie voor Boekhoudkundige Normen, advies nr. 110/7, *Bull.* nr. 24, september 1989; Werkzaamheden van de Juridische Commissie van het Instituut der Bedrijfsrevisoren, nr. 3/1988, pp. 31 tot 33; zie ook Van Ryn en Heenen, II, 1e uitg., nr. 1074, p. 118; *Les Nouvelles, Droit commercial*, Deel III, nr. 4816.
- 91) Van Ryn en Heenen, Deel IV, 1e uitg., nr. 2707.
- 92) De vennootschap zal dus normaal kunnen werken.
- 93) Wat betreft de vraag of derden de ontbinding van de vennootschap om wettige redenen op grond van artikel 102 kunnen vorderen, zie Benoît-Moury, A., o.c., *Liber Amicorum Jan Ronse*, p. 147; Lievens, J., «De wettelijke bescherming van de minderheidsaandeelhouder», in spec. nr. *T.R.V.*, 1988, reeds aangehaald, nr. 59; Ralet, O. en Kileste, P., o.c., *R.D.C.*, 1989; nr. 62, p. 869.

DE VOORLOPIGE BEWINDVOERDER, EEN LAATSTE TOEVLUCHT

Door B. TILLEMAN

*Advocaat te Brussel,
Wetenschappelijk Medewerker
Jan Ronse Instituut voor vennootschapsrecht
K.U. Leuven*

I. INLEIDING

1. Wanneer zich in een vennootschap een ernstige crisis voordoet, kan de rechter een voorlopige bewindvoerder benoemen om het bestuur van de vennootschap waar te nemen in plaats van of naast de door de algemene vergadering of door de statuten daartoe aangestelde personen.

2. De aanstelling van een voorlopige bewindvoerder is in het Belgische (en Franse) recht niet uitdrukkelijk wettelijk geregeld⁽¹⁾. Het instituut van de gerechtelijke bewindvoerder, dat trouwens niet alleen in het vennootschapsrecht voorkomt⁽²⁾, is in feite gegroeid uit de bevoegdheid van de voorzitter in kortgeding om op grond van artikel 584 Ger. Wb. passende maatregelen te treffen om een einde te stellen aan blocagesituaties of te verhelpen aan een afwezigheid van of gebrek in de werking van de vennootschapsorganen⁽³⁾. De instelling wordt enkel vermeld bij de gewone commanditaire vennootschap in artikel 25 Venn. W.⁽⁴⁾. Verder vereist art. 12 § 1, 3d Venn. W., de neerlegging en bekendmaking van een uittreksel van de akten betreffende de benoeming en de ambtsbeëindiging van de voorlopige bewindvoerders. Incidenteel werd door deze publicatieverplichting aldus een (algemene) wettelijke basis verschaft voor een instituut dat zich in de beschikkingspraktijk van de rechter in kortgeding ontwikkeld had⁽⁵⁾.

3. Door een voorlopige bewindvoerder aan te stellen, komt de rechter op de meest ingrijpende wijze tussen in de werking van de maatschappelijke organen. Hij vertrouwt immers de leiding van de vennootschap toe aan een persoon die de vennoten zelf niet gekozen hebben⁽⁶⁾. Een dergelijk rechterlijk ingrijpen kan slechts in uitzonderlijke omstandigheden legitiem zijn. Een rechterlijke tussenkomst in het vennootschapsbeleid gaat immers duidelijk in tegen het autonoom karakter van de vennootschap dat door de wetgever zelf wordt beschermd. De juridische regels die het vennootschapsleven beheersen, worden immers voor een grote mate aan de partijautonomie overgelaten, gezien partijen een grote vrijheid genieten om zelf de inhoud van het vennootschapscontract te bepalen⁽⁷⁾. Ook het institutionele karakter van de vennootschap verzet zich tegen een (al te verregaande) inmenging van de rechterlijke macht. Uit het feit dat de wetgever zelf de organieke structuur van de vennootschappen vastlegde, wordt afgeleid dat de conflicten tussen de leden van de vennootschap in eerste instantie intern geregeld dienen te worden, volgens de wetten en de statuten⁽⁸⁾. De algemene vergadering wordt hierbij beschouwd als het orgaan bij uitstek waar problemen tussen de leden van de vennootschap dienen bijgelegd te worden. Terecht werd dan ook door de rechtbank van koophandel te Brussel de aanstelling van een voorlopig bestuurder geweigerd omdat de partijen hun grieven niet eerst hadden voorgelegd aan de algemene vergadering⁽⁹⁾. Uit dit alles blijkt dus het uitzonderlijk en subsidiair karakter van de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder. «Het is een misvatting te denken dat het aanstellen van een voorlopig bewindvoerder een panacee is voor alle kwalen waaraan een vennootschap lijden kan»⁽¹⁰⁾. De rechter dient steeds voorafgaandelijk na te gaan of er dringende en speciale omstandigheden aanwezig zijn die een normale toepassing van de vennootschapsrechtelijke bestuursregels onmogelijk zouden maken⁽¹¹⁾.

In de rechtspraak nam het aantal gevallen waarin een voorlopige bewindvoerder werd aangesteld, echter gaandeweg toe. Meer recent blijken de rechters over het algemeen meer terughoudend⁽¹²⁾. Anderzijds wordt door de Luikse rechtbank van koophandel - onder meer in de ophefmakende Tonton Tapis zaak - de voorlopige bewindvoerder aangewend als een middel om het faillissement van een onderneming te voorkomen (nr. 9)⁽¹³⁾.

In dit artikel willen we het uitzonderingskarakter van deze voorlopige maatregel beklemtonen. Het komt mij voor dat een voorlopige bewindvoerder slechts aangesteld kan worden in uiterste nood (nr. 4), op vordering van een beperkt aantal personen (nr. 10) wanneer minder ingrijpende maatregelen niet effectief zijn (nr. 11). Zo de rechter dan al beslist een voorlopige bewindvoerder te benoemen, dient hij, gelet op het voorlopig karakter van de maatregel, de omvang van de bevoegdheden van de voorlopige bewindvoerder (nr. 13) en de duur (nr. 14) van zijn aanstelling nauwkeurig en restrictief te omschrijven⁽¹⁴⁾.

II. IN WELKE GEVALLEN KAN MEN OM DE AANSTELLING VAN EEN VOORLOPIG BEWINDVOERDER VERZOEKEN?

A. Algemeen: het spoedeisend karakter van de aanstelling

4. Daar een voorlopige bewindvoerder normaal aangesteld wordt in het kader van een procedure in kort geding, dient voldaan te worden aan de vereisten die in het algemeen gelden voor elke andere tussenkomst in kort geding. Indien de vordering niet spoedeisend is, dient de rechter in kortgeding de vordering ongegrond te verklaren⁽¹⁵⁾. Een recent cassatiearrest omschrijft de notie urgentie vrij ruim als de omstandigheid waarin «een onmiddellijke beslissing wenselijk is om de schade van een bepaalde omvang dan wel ernstige ongemakken te voorkomen»⁽¹⁶⁾. De partij die de benoeming van een voorlopige bewindvoerder vraagt, dient te bewijzen dat zijn belangen in gevaar zijn en dat de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder hieraan kan verhelpen⁽¹⁷⁾. Bovendien mag de eiser zelf geen schuld hebben aan de hoogdringendheid⁽¹⁸⁾. De voorzitter van de rechtbank van koophandel te Gent wees aldus recentelijk een vordering tot aanstelling van een voorlopig bewindvoerder af «omdat eiser door sedert ettelijke maanden opvallend, ja zelfs doelbewust stilzitten, de hoogdringendheid kunstmatig in het leven had geroepen, zodat de onverwijldde spoed die bovendien het gevolg was van zijn eigen vennootschapsrechtelijke en fiscale praktijken, onbestaande was»⁽¹⁹⁾.

De beschikking in kort geding moet bovendien bij voorraad zijn en geen schade aan de zaak zelf toebrengen. Actueel vormt deze vereiste slechts een vage, eerder formele beperking van de rechterlijke macht. Het is de rechter met name verboden maatregelen te bevelen die de rechten van partijen op een definitieve en onherroepelijke wijze zouden aantasten. De rechter in kort geding kan geen recht toekennen in een declaratieve of constitutieve uitspraak⁽²⁰⁾.

5. In welke concrete omstandigheden neemt de rechter nu aan dat «gelet op de urgentie» de benoeming van een voorlopige bewindvoerder zich opdringt? Een onderzoek van de rechtspraak toont aan dat de notie urgentie gaandeweg ruimer werd opgevat.

B. Afwezigheid of gebrek in de werking vennootschapsorganen

6. Aanvankelijk stelden de rechtbanken alleen voorlopige bewindvoerders aan bij een afwezigheid van of een gebrek in de werking van de vennootschapsorganen⁽²¹⁾.

Een vennootschap kan zonder (juridisch geldige) leiding zijn, wanneer de aanstelling van de leden van de raad van bestuur juridisch betwist wordt⁽²²⁾, of de leden van de raad van bestuur statutair⁽²³⁾ of wettelijk⁽²⁴⁾ niet voldoende in aantal zijn. Dit kan verschillende oorzaken hebben: een (collectief) ontslag van de bestuurders zonder dat in hun vervanging voorzien werd⁽²⁵⁾, een overlijden, afwezigheid of wettelijke onbekwaamheid van één of meerdere bestuurders⁽²⁶⁾, een onmogelijkheid om hun taak uit te oefenen⁽²⁷⁾, het verstrijken van de bevoegdheden van de leden van de raad van bestuur⁽²⁸⁾, een nietigverklaring van de beslissing van de algemene vergadering tot benoeming van één of meerdere bestuurders⁽²⁹⁾, en het bestaan van twee raden van bestuur die elk voorhouden uitsluitend bevoegd te zijn⁽³⁰⁾.

Bij afwezigheid van een geldig samengestelde raad van bestuur dient normaal deze raad zelf op te treden om opnieuw een geldige raad van bestuur (te doen) samen te stellen. Zo zijn de overblijvende bestuurders verplicht in de vacature te voorzien door coöptatie indien er minder bestuurders zijn dan wettelijk vereist is, althans wanneer de statuten hen dit recht niet ontnemen⁽³¹⁾. Bestuurders die collectief ontslag namen, dienen in hun vervanging te voorzien door het bijeenroepen van een algemene vergadering⁽³²⁾. In feite hadden ze dit voor hun ontslag reeds moeten doen⁽³³⁾. Ook bestuurders die door nalatigheid hun mandaat laten verstrijken, dienen een algemene vergadering bijeen te roepen om een nieuwe raad van bestuur aan te stellen. Ze hebben hiertoe ook nog de juridische bevoegdheid. Een specifieke bepaling geldt voor de commanditaire vennootschap op aandelen. Artikel 115 Venn. W. bepaalt dat wanneer de statuten daarin niet anders hebben voorzien, de commissarissen, in geval van overlijden, wettelijke onbekwaamheid of verhindering van de zaakvoerder, een aandeelhouder of enig ander persoon als bewindvoerder kunnen aanstellen, om de dringende zaken van louter beheer te verrichten totdat de algemene vergadering bijeenkomt.

Een voorlopige bestuurder wordt pas aangesteld bij een niet-handelen van de raad van bestuur (of van de commissarissen van de commanditaire vennootschap op aandelen in het geval vermeld in artikel 115 Venn. W.)⁽³⁴⁾. Dit komt trouwens op uitdrukkelijke wijze naar voor in de beschikkingen waar de rechter een voorlopige bewindvoerder aanstelt onder opschortende voorwaarde. Hierbij kan de voorlopige bewindvoerder pas optreden indien de raad van bestuur na afloop van een bepaalde termijn verder in gebreke blijft⁽³⁵⁾. Dergelijke voorwaardelijke benoemingsbesluiten van voorlopige bewindvoerders verdienen mijns inziens

meer navolging. Het niet-handelen van de raad van bestuur kan te wijten zijn aan onenigheid, nalatigheid of het ontbreken van de nodige juridische bevoegdheid (b.v. een raad van bestuur wier benoeming nietig verklaard werd, in een geval dat de bestuurders onvoldoende in aantal zijn en coöptatie in de statuten werd uitgesloten). In dergelijke crisissituaties is de voornaamste taak van de voorlopige bestuurder meestal een bijeenroeping van de algemene vergadering⁽³⁶⁾.

Met een gebrek in de werking van de raad van bestuur werd oorspronkelijk bedoeld feiten van ontrouw en wanbeheer⁽³⁷⁾ die het bestaan van de vennootschap⁽³⁸⁾ of de belangen van de (minderheids)aandeelhouders, de vennootschapsschuldeisers, personeelsleden en/of andere belanghebbenden (klanten, leveranciers) in de onderneming bedreigen⁽³⁹⁾. Zo komt het voor dat de raad van bestuur door inertie of onwil naliet de algemene vergadering bijeen te roepen, hoewel ze daartoe nochtans verplicht was⁽⁴⁰⁾ en een dergelijke algemene vergadering spoedeisend was⁽⁴¹⁾. Ook het gelijklopend geval waar de bestuurders pogen te verhinderen dat de algemene vergadering op geldige wijze kan beraadslagen, wordt als een gebrek in de werking van de raad van bestuur beschouwd⁽⁴²⁾.

De rechter zal echter slechts dan preventief optreden wanneer concrete feiten worden aangebracht door de eiser die erop wijzen dat zijn rechten op onherstelbare wijze geschaad zullen worden bij uitblijven van een rechterlijk ingrijpen⁽⁴³⁾. Een beweerde vrees voor onregelmatigheden is onvoldoende om de aanstelling van een voorlopig bewindvoerder te rechtvaardigen⁽⁴⁴⁾. Wellicht zullen sommigen stellen dat een dergelijke restrictieve houding t.o.v. het aanstellen van een voorlopig bewindvoerder er in bepaalde gevallen toe kan leiden dat bepaalde daden van wanbeheer niet verhinderd kunnen worden door een preventief rechterlijk optreden. Men verliest hierbij echter uit het oog dat de rechter ook achteraf corrigerend kan optreden door bepaalde beslissingen te vernietigen⁽⁴⁵⁾. Eisers kunnen voor hun eventuele schade vergoeding bekomen bij de gewone rechter⁽⁴⁶⁾. Treffend is ook de volgende overweging in een onuitgegeven beschikking van de rechtbank van koophandel van Brussel: «Wat de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder betreft, stel ik vast dat de vennootschap in de huidige stand van zaken beheerd is en dat eiser niet bewijst dat er wanbeheer zou bestaan dat van aard zou zijn om het leven van de vennootschap nog meer in gevaar te brengen. In casu biedt de gevorderde maatregel geen hulp tegen de gevolgen van een »vroeger« wanbeheer, wie zich er ook plichtig aan maakte»⁽⁴⁷⁾.

C. De blokkering van de vennootschap door onenigheid

7. In een eerste uitbreiding van de notie urgentie werd met een afwezigheid of een gebrek in de werking van de vennootschapsorganen het blokkeren van de vennootschapsorganen door onenigheid gelijkgesteld⁽⁴⁸⁾.

Het begrip onenigheid dient hierbij restrictief opgevat te worden. Een normale onenigheid volstaat niet. Het moet gaan om een «gekaracteriseerde onenigheid». Loutere meningsverschillen zijn dus niet voldoende, evenmin als een slecht kli-

maat wanneer dit zich niet concreet vertolkt in een conflict m.b.t. specifieke punten⁽⁴⁹⁾. Vereist is dat de onenigheid elke beslissing onmogelijk maakt, en aldus de werking van de vennootschap lam legt⁽⁵⁰⁾. Het louter vaststellen van een duidelijke onenigheid tussen de voormalige voorzitter van de raad van bestuur en de nog zetelende bestuursleden, zonder te onderzoeken of dit het normale functioneren van de vennootschap verhindert, volstaat niet⁽⁵¹⁾. Een blokkering van de vennootschap kan bijvoorbeeld aangenomen worden, wanneer de onenigheid gepaard gaat met een druk op het personeel om voor één van de ruziënde bestuurders partij te kiezen⁽⁵²⁾.

Daarentegen wordt niet aangenomen dat een vennootschap lam gelegd is, wanneer een aandeelhouder met een participatie van 1 % het niet eens is met de gevoerde bedrijfspolitiek en zich voortdurend in de minderheid bevindt in de algemene vergadering. De aanstelling van een voorlopige bewindvoerder kan immers niet dienen om het standpunt van de minderheid alsnog door te zetten. Een blokkering van de vennootschap doet zich pas voor wanneer de vennootschap verscheurd is in verschillende fracties⁽⁵³⁾.

Anderzijds mag de onenigheid niet van die aard zijn dat elke verzoening uitgesloten is. In dit geval is de enige uitweg de gerechtelijke ontbinding⁽⁵⁴⁾. Zo niet zou de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder een artificiële verlenging zijn van de duur van de vennootschap⁽⁵⁵⁾. Bij fundamentele conflicten is het trouwens erg twijfelachtig of een voorlopige bewindvoerder erin zal slagen de ruziënde partijen te verzoenen⁽⁵⁶⁾. Omwille van het belang van de werknemers en de schuldeisers, zijn de rechtbanken echter in toenemende mate geneigd om zelfs bij fundamentele meningsverschillen te pogen het bestaan van de vennootschap te redden door de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder en/of een vereffenaar⁽⁵⁷⁾. Deze personen hebben dan bijvoorbeeld tot taak na te gaan of het niet mogelijk is de vennootschap verder te zetten met een deel van de vennoten. Dit kan ondermeer gebeuren door een overdracht van aandelen, of de vereffening van de vennootschap waarbij de activa van de onderneming worden overgeheveld in een nieuwe vennootschap waarvan een deel van de vroegere aandeelhouders vennoten zijn⁽⁵⁸⁾. Het is omstreden in welke mate de rechters de sociale belangen kunnen laten primeren boven die van de aandeelhouders⁽⁵⁹⁾.

De boven beschreven onenigheid kan zich voordoen binnen en tussen de verschillende vennootschapsorganen: onenigheid tussen de verschillende bestuurders⁽⁶⁰⁾, tussen de leden van de raad van bestuur en de vennoten, tussen de zaakvoerder en de vennoten in een B.V.B.A. en vooral een onenigheid tussen de aandeelhouders. Deze laatste hypothese betreft voornamelijk een dead-lock in de algemene vergadering waar twee rivaliserende groepen elk een gelijkwaardig aandelenpakket hebben en de gevallen waar de eigendom van de meerderheid van de aandelen betwist is. De rechter kan bij een betwisting omtrent eigendom of bezit optreden om te vermijden dat beslissingen van de algemene vergadering later nietig verklaard dienen te worden omdat de vergadering ongeldig was samengesteld. Hierbij heeft hij de mogelijkheid de rechten van de aandelen te schorsen⁽⁶¹⁾, een sekwester aan te stellen die de aandelen beheert⁽⁶²⁾, of - zij het

thans slechts in uitzonderlijke gevallen - een voorlopige bewindvoerder aan het hoofd van de vennootschap te stellen⁽⁶³⁾.

D. Misbruik van meerderheid

8. Sinds het bekende arrest Fruehauf⁽⁶⁴⁾ werd in Frankrijk en naderhand ook in België⁽⁶⁵⁾ de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder ook mogelijk geacht bij een normaal functioneren van de vennootschapsorganen, m.n. bij een ogenschijnlijk (manifest, kennelijk) rechtsmisbruik door de meerderheid waardoor de belangen van de minderheidsaandeelhouder, de vennootschap⁽⁶⁶⁾, de vennootschapsschuldeisers en/of de onderneming⁽⁶⁷⁾ ernstig bedreigd worden. De eiser moet hierbij concrete feiten aanbrengen die de onmiddellijke vrees voor een dergelijk manifest rechtsmisbruik rechtvaardigen⁽⁶⁸⁾.

Deze verdere uitbreiding van de mogelijkheid een voorlopige bewindvoerder aan te stellen, stootte terecht op kritiek⁽⁶⁹⁾. Algemeen wordt dan ook benadrukt dat de rechter bij het al dan niet vaststellen van een misbruik van meerderheid slechts een marginaal toetsingsrecht heeft⁽⁷⁰⁾. Een andere stelling wordt verdedigd door Philippe Colle in zijn studie over de voorkoming van het faillissement. Hij overweegt terzake: «Indien men aanneemt dat de maatstaf voor de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder gelegen is in de vrijwaring van het vennootschapsbelang, heeft het weinig zin de aanwending van deze figuur te beperken tot de enkele gevallen waar de vennootschapsorganen onregelmatig functioneren. Dit vennootschapsbelang wordt evenzeer bedreigd door een weliswaar misschien normaal functionerend doch »onbekwaam« bestuursorgaan. De ervaring leert dat wanbestuur de voornaamste faillissementsoorzaak is⁽⁷¹⁾». Via het instituut van de voorlopige bewindvoerder zouden minderheidsaandeelhouders en zelfs vennootschapsschuldeisers het recht krijgen om onbekwame bedrijfsleiders te vervangen, indien hun onbekwaamheid financiële moeilijkheden veroorzaakt⁽⁷²⁾.

Een recente toepassing van deze visie vinden we in een beschikking van de rechtbank van koophandel te Brussel van 17 december 1990⁽⁷³⁾. Hier werd het verzoek van de statutaire zaakvoester tot herroeping van de benoeming van een voorlopige bewindvoerder geweigerd op grond van het feit dat het bestuur wanordelijk en niet professioneel was en dat de maatregelen genomen door de voorlopige zaakvoerder geleid hadden tot de eerste positieve resultaten. De rechter beweegt zich hierbij op een bijzonder glibberig pad. Terwijl men het disfunctioneren van de vennootschap objectief kan vaststellen, dienen, voor het vaststellen van de «bekwaamheid van bedrijfsleider» beleidsbeslissingen getoetst te worden. Dit kan alleen aan de hand van een commerciële en financiële analyse. Terecht overwoog recentelijk nog de rechtbank van koophandel van Kortrijk in dit verband: «Het komt in het algemeen de rechter niet toe zich te mengen in het beleid van de rechtspersoon en een oordeel uit te spreken over de economische opties. Dit moet geschieden door haar organen. In het bijzonder is het de raad van bestuur die de financiële en economische voor- en nadelen moet afwegen van elke beleidsbeslissing vallend binnen het maatschappelijk doel van de rechtspersoon»⁽⁷⁴⁾.

In de zaak «N.V. Tonton Tapis» werd, parallel met het verzoek tot aanstelling van een voorlopige bewindvoerder, de aanvraag tot gerechtelijk akkoord ingediend. Wanneer blijkt dat een voorgenomen reddingsoperatie dreigt te mislukken door wanbeleid⁽⁸⁸⁾, is in buitenlandse procedures van gerechtelijk akkoord voorzien dat de rechtbank het bestaande bestuur kan vervangen door een gerechtelijke mandataris⁽⁸⁹⁾. Naar Belgisch recht bestaat geen vergelijkbaar wettelijk voorschrift dat de rechter discretionaire bevoegdheid geeft om de bestuursbevoegdheden over te dragen aan een gerechtelijk mandataris in het kader van een gerechtelijk akkoord⁽⁹⁰⁾. De vervanging van het bestuur kan deel uitmaken van de concordataire voorstellen, maar dan wel onder inachtneming van de regels van vennootschapsrecht en eventuele specifieke statutaire voorschriften⁽⁹¹⁾. In de aangehaalde beschikking werd het bestuur reeds voor de concordataaanvraag vervangen door middel van een verzoek tot aanstelling van een voorlopige bewindvoerder. Het verzoek werd gemotiveerd met de financiële moeilijkheden van de onderneming. Er was nochtans een andere weg. Het komt mij voor dat, gelet op het subsidiair karakter van de aanstelling van een voorlopig bewindvoerder, de vervanging van het bestuur via de algemene vergadering had moeten verlopen. De algemene vergadering had dan nieuwe vennootschapsorganen kunnen benoemen die het vertrouwen van de schuldeisers genieten.

III. WIE KAN OM DE AANSTELLING VAN EEN VORLOPIG BEWINDVOERDER VERZOEKEN?

10. Elke belanghebbende in de zin van artikel 17 Gerechtelijk Wetboek kan een vordering instellen tot benoeming van een voorlopige bewindvoerder⁽⁹²⁾.

Belanghebbenden zijn in de eerste plaats de vennootschapsorganen, alsook de individuele vennoten⁽⁹³⁾ en de individuele aandeelhouders⁽⁹⁴⁾. De ontvankelijkheid van zowel de vordering van de aandeelhouders en de vennoten kan gesteund worden op het individuele belang van de aandeelhouder, alsook op het vennootschapsbelang⁽⁹⁵⁾. In het aangehaalde vonnis verwerpt de rechter de exceptie van onontvankelijkheid, die steunde op de stelling dat er geen hoogdringendheid is als het vennootschapsbelang niet onmiddellijk bedreigd wordt, en dat het persoonlijk belang van de aandeelhouders buiten beschouwing moet worden gelaten. De rechter overwoog dat het gemaakte onderscheid tussen vennootschapsbelangen enerzijds en belangen van de individuele vennoten anderzijds irrelevant is, gezien de Voorzitter bevoegd is kennis te nemen van vorderingen ter bescherming van de minderheid.

Voor de ontvankelijkheid van de vordering volstaat het dat men houder is van één aandeel. Zo geldt het vereiste van artikel 73 Venn. W. - dat een aandeelhouder minstens een vijfde van het maatschappelijk kapitaal dient te vertegenwoordigen om een algemene vergadering bijeen te roepen - niet in gevallen waarin een aandeelhouder de aanstelling vraagt van een voorlopige bewindvoerder, teneinde een algemene vergadering bijeen te roepen om de (ontbrekende) raad van bestuur weder samen te stellen⁽⁹⁶⁾.

De eigenaars van aandelen in een personenvennootschap die nog niet de hoedanigheid van vennoot hebben verworven, kunnen in bepaalde gevallen een vordering tot benoeming van een voorlopige bewindvoerder instellen⁽⁹⁸⁾. In het aangehaalde vonnis betrof het een B.V.B.A., waarvan de enige zaakvoerder overleden was. De statuten bepaalden dat een inschrijving in het aandeelhoudersregister vereist was om ten overstaan van derden en van de vennootschap de hoedanigheid van vennoot te verwerven. Voor de geldigheid van de overschrijving in het aandeelhoudersregister diende de overdracht van de aandelen ondertekend te worden door een zaakvoerder. De enige zaakvoerder was echter overleden. Op verzoek van de eigenaars van de aandelen werd een voorlopig bewindvoerder aangesteld, die als taak meekreeg een aandelenoverdracht over te schrijven in het aandelenregister en een nieuwe statutaire zaakvoerder aan te stellen⁽⁹⁹⁾.

Het initiatiefrecht komt ook toe aan bestuurders of zaakvoerders⁽¹⁰⁰⁾ vanwege hun mogelijke aansprakelijkheid. Dit recht komt hen ook toe indien de raad van bestuur niet meer regelmatig samengesteld is. Dit kan zich voordoen als de leden van de raad van bestuur niet meer wettelijk of statutair voldoende in aantal zijn⁽¹⁰¹⁾, of wanneer de bestuurders aftredend zijn dan wel hun mandaat verstrekken is⁽¹⁰²⁾.

Hoewel de commissaris-revisor slechts een controlebevoegdheid heeft, zich niet mag mengen in het beheer van de vennootschap en geen bestuursdaden kan stellen in de plaats van de bestuurders, kan hij wel hoedanigheid en belang hebben om aan de rechter de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder te vragen. Dit zal met name het geval zijn wanneer hij in de uitoefening van zijn ambt vaststelt dat de in functie zijnde bestuurders zeer zware fouten begaan, die de ondergang van de vennootschap kunnen veroorzaken als niet dringend wordt ingegrepen⁽¹⁰³⁾. Hetzelfde geldt voor de speciale commissaris die door de Commissie voor het Bank- en Financieezeden benoemd wordt bij een financiële instelling, wanneer hij vaststelt dat beheerders van financiële instellingen die aan zijn controle onderworpen zijn, ernstig falen, zodat de belangen van de spaarders worden bedreigd⁽¹⁰⁴⁾.

De voorlopige bewindvoerder is bevoegd zelf aan de rechter om de verlenging van zijn mandaat te vragen⁽¹⁰⁵⁾.

Meer problematisch is de vraag of de schuldeisers van de vennootschap belang kunnen hebben om de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder te vragen. De inmenging van de rechter in het vennootschapsleven is op zich al uitzonderlijk. De rechter dient des te terughoudender op te treden, wanneer de vraag tot rechterlijke tussenkomst uitgaat van personen die vreemd zijn aan de vennootschap⁽¹⁰⁶⁾.

Een verzoek tot aanstelling van een voorlopige bewindvoerder van schuldeisers is slechts ontvankelijk in gevallen waar de schuldeisers hun vordering niet geldend kunnen maken tegenover de vennootschap door afwezigheid van of een gebrek in de werking van die vennootschapsorganen die de vennootschap in rechte vertegenwoordigen⁽¹⁰⁷⁾. De benoeming van een voorlopige bewindvoerder

dient in eerste instantie gericht te zijn op het waarborgen van het vennootschapsbelang: «la mesure de désignation d'un administrateur provisoire est essentiellement destinée à assurer le maintien du fonctionnement et de la marche de la société et non pas à garantir ou à renforcer les droits et recours des créanciers qui auraient seulement à se plaindre d'une méconnaissance par la société de certaines de ses obligations contractuelles»⁽¹⁰⁸⁾. Bij het normaal functioneren van de vennootschap kan aan de schuldeisers niet het recht worden gegeven (zelfs niet op indirecte wijze) te beïnvloeden hoe het vennootschapsvermogen moet worden beheerd⁽¹⁰⁹⁾. Teneinde hun rechten te vrijwaren tegenover de vennootschap, kunnen de vennootschapsschuldeisers in bepaalde gevallen de rechtbank om de aanstelling van een derde vragen die alleen controlebevoegdheden heeft, een zogenaamd expert-bewaarnemer⁽¹¹⁰⁾. In bepaalde gevallen kan een dergelijke onderzoeksmaatregel zelfs worden toegestaan ten gunste van schuldeisers van een aandeelhouder⁽¹¹¹⁾. Een dergelijke praktijk lijkt mij slechts in zeer beperkte omstandigheden toelaatbaar, nu deze schuldeisers geen directe band met de vennootschap hebben. Mijns inziens zouden zij daarom in normale gevallen niet voldoende belang hebben om de aanstelling van een expert-bewaarnemer te vragen⁽¹¹²⁾.

Tenslotte dienen nog twee beslissingen te worden vermeld, waarin de vennootschap zelf een verzoek tot aanstelling van een voorlopig bewindvoerder instelde⁽¹¹³⁾. In beide gevallen werd de vordering ontvankelijk geacht.

IV. WENSELIJKHEID VAN DE AANSTELLING

11. Eens de rechter vastgesteld heeft dat een benoeming van een voorlopige bewindvoerder mogelijk is, dient hij nog te toetsen of deze aanstelling wel wenselijk is. Het is de vraag of geen minder ingrijpende maatregelen mogelijk zijn⁽¹¹⁴⁾. We geven een aantal voorbeelden uit de rechtspraak waar de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder werd afgewezen en de rechter wel een minder ingrijpende maatregel toestond.

In plaats van een voorlopige bewindvoerder met bestuursfuncties, kan een derde worden aangesteld met controlebevoegdheden. Indien bepaalde beschuldigingen worden geuit die niet totaal ongegrond lijken te zijn, maar ook niet voldoende gestaafd zijn door harde feiten, kan de rechter aldus een bedrijfsrevisor⁽¹¹⁵⁾ of een commissaris⁽¹¹⁶⁾ aanstellen.

Ten voordele van de schuldeisers wordt soms een expert-bewaarnemer aangesteld met als functie de financiële toestand van de onderneming te controleren en zijn machtiging te verlenen aan belangrijke transacties. Dit kan ondermeer van nut zijn wanneer er een vrees bestaat voor onregelmatige vermogenstransfers⁽¹¹⁷⁾. Een dergelijke expert-bewaarnemer kan ook aangesteld worden bij gestoorde relaties tussen de vennoten en/of bestuurders in een sfeer met wederzijdse verdachtmakingen. Door de aanstelling van een objectief persoon die objectieve informatie verschaft, kan een verzoening eventueel bevorderd worden⁽¹¹⁸⁾. De rechter kan ook partijen verplichten bepaalde documenten mee te delen.

12. De bevoegdheden van de raad van bestuur kunnen tijdelijk worden beperkt. Bepaalde specifieke transacties kunnen aan een voorafgaande machtiging onderworpen worden. Dit kan nuttig zijn in intra-groepsverband waar de dochter misbruiken inroept van de moeder⁽¹¹⁹⁾. De één-handtekeningsclausule kan geschorst worden, zodat de bestuurders de vennootschap niet meer alleen kunnen vertegenwoordigen⁽¹²⁰⁾.

Bepaalde fondsen kunnen geconsigneerd worden⁽¹²¹⁾.

De bijeenkomst van de algemene vergaderingen kan verdaagd worden en genomen of voorgenomen besluiten van organen kunnen geschorst worden.

V. OMSCHRIJVING VAN DE FUNCTIE

13. Zo de rechter beslist een voorlopige bewindvoerder aan te stellen, moet de functie nauwkeurig en beperkend omschreven worden⁽¹²²⁾. Een te vage omschrijving van de functie kan in beroep leiden tot herziening van een beschikking⁽¹²³⁾. Anderzijds mag de rechter, wanneer hij een voorlopige bewindvoerder met een beheersopdracht belast, geen concrete richtlijnen geven hoe de voorlopige bewindvoerder zijn opdracht moet uitvoeren⁽¹²⁴⁾. Dit blijkt heel duidelijk in de zaak Fruehauf waar de beschikking van de eerste rechter op dit punt hervormd werd. Een Franse dochteronderneming kreeg in dit geval het bevel van haar Amerikaanse moeder een defensietoeleveringscontract niet na te komen. De schadeclaims en het prestigeverlies die resulteerden uit een dergelijke contractbreuk, zouden met zekerheid het einde van de Franse dochter betekend hebben. De rechter nam hier dan ook het bestaan van een misbruik van meerderheidspositie aan en benoemde daarop een voorlopige bewindvoerder. Deze kreeg uitdrukkelijk de opdracht de lopende contracten uit te voeren. In beroep werd de beschikking op dit punt hervormd. In zijn conclusies overwoog de advocaat-generaal terecht: «Autant le juge est en mesure d'apprécier les conséquences fâcheuses d'une situation déterminée, dans le cadre général de l'administration à un moment donné, autant il me semble démuné d'appréciation technique et économique en ce qui concerne l'exécution d'un contrat, à une époque ultérieure à sa décision»⁽¹²⁵⁾.

Concreet kan de voorlopige bewindvoerder belast worden met het volledig beheer⁽¹²⁶⁾. Deze bestuursbevoegdheid betekent dat men zowel een «actief als een passief bestuur» kan voeren⁽¹²⁷⁾. Zelfs indien de bevoegdheden van de voorlopige bewindvoerder op algemene wijze omschreven werden, brengt het voorlopig karakter van het mandaat met zich mee dat hij slechts in uiterste noodzaak beslissingen zal nemen die op fundamentele wijze en op lange termijn de toekomst van de vennootschap bepalen. Hierbij dient ook de toestemming van de partijen gevraagd te worden⁽¹²⁸⁾. Een aantal beschikkingen miskennen echter dit principe. Aldus werd op verzoek van de minderheidsaandeelhouder een voorlopige bewindvoerder aangesteld, omdat de investeringen waartoe besloten werd zo goed als onuitgevoerd bleven en de vennootschap in het enkele voordeel van de meerderheidsaandeelhouder werd bestuurd. De voorlopig bewindvoerder kreeg als opdracht een toekomstgericht investeringsplan door te voeren, dat de competi-

tiviteit van de onderneming moest garanderen⁽¹²⁹⁾. In de hoger besproken Tonton-Tapis zaak alsook in de zaak S.A. Lachaussée stelde de rechter een voorlopig bewindvoerder aan met onder meer als opdracht onderhandelingen aan te knopen met het oog op de overname, en beslissingen en initiatieven te nemen met het oog op de realisatie van het actief van de onderneming⁽¹³⁰⁾.

Bepaalde beschikkingen beperken de bestuursbevoegdheid van de voorlopige bewindvoerder tot de handelingen van dagelijks bestuur⁽¹³¹⁾. Dit voorbeeld verdient mijn inziens meer navolging. Een dergelijke beperking lijkt mij zeker wenselijk op het moment van de benoeming van de voorlopige bewindvoerder. Naarmate de aanstelling voortduurt, kan dan (eventueel) nog aan een uitbreiding van de bevoegdheden worden gedacht⁽¹³²⁾. In nog andere gevallen is de voorlopig bewindvoerder slechts bevoegd tot het stellen van bepaalde beheersdaden (zoals het bijeenroepen van de algemene vergadering of de raad van bestuur), heeft hij een loutere controlebevoegdheid⁽¹³³⁾ of slechts een beperkt vetorecht⁽¹³⁴⁾. In dit geval blijven de bevoegdheden van de regelmatige organen behouden in de mate dat ze verenigbaar zijn met de opdracht van de voorlopige bewindvoerder⁽¹³⁵⁾.

VI. DUUR VAN DE FUNCTIE

14. Ook de duur van de functie moet in de beschikking tot aanstelling van een voorlopige bewindvoerder nauwkeurig omschreven zijn. Het Hof van Beroep van Bergen overweegt terzake terecht: «qu'une mesure de référé consistant à substituer des administrateurs provisoires aux organes d'une société normalement investis du pouvoir de gestion par l'assemblée générale, doit rester aussi limité possible dans le temps, et qu'il faut favoriser le retour aux règles normales de fonctionnement d'une personne morale»⁽¹³⁶⁾. Een te vage omschrijving van de duur van de aanstelling kan in beroep leiden tot een herziening van een beschikking⁽¹³⁷⁾. De voorlopige bewindvoerder kan voor een bepaalde (beperkte) termijn worden benoemd. Zo werd in een geval van onenigheid tussen de vennoten een voorlopige bewindvoerder voor een «afkoelingsperiode» van twee maanden benoemd⁽¹³⁸⁾. Wanneer de functie beperkt is tot het stellen van specifieke bestuursdaden - zoals het bijeenroepen van een algemene vergadering - worden deze bevoegdheden zonder voorwerp wanneer deze bestuursdaden gesteld zijn⁽¹³⁹⁾. Meestal wordt de voorlopige bewindvoerder echter aangesteld voor een onbepaalde duur zoals tot de beëindiging van een gerechtelijke procedure⁽¹⁴⁰⁾. Het gevaar is niet denkbeeldig dat het «voorlopig» karakter van de benoeming hier eerder theoretisch wordt⁽¹⁴¹⁾.

VII. BESLUIT

15. In de kort geding procedure spelen bij het nemen van voorlopige maatregelen opportuniteitsoverwegingen een grote rol. Ook om deze redenen lijkt het aanstellen van een voorlopige bewindvoerder mij een maatregel die slechts in beperkte omstandigheden opportuun is. In feite is de taak van een voorlopige

bewindvoerder onmogelijk te vervullen. Hij moet, gelet op het voorlopig karakter van zijn mandaat, zoveel mogelijk een status-quo handhaven. Anderzijds moet hij besturen, wat een uitgesproken dynamische activiteit is⁽¹⁴²⁾. In de praktijk blijkt de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder geen wondermiddel te zijn. Nogal vaak wordt een externe expert, advocaat of accountant als voorlopige bewindvoerder benoemd. Deze personen hebben soms onvoldoende bedrijfskundige vorming.

Zo dit toch het geval mocht zijn, zijn ze niet voldoende vertrouwd met de betrokken onderneming. Soms dient de voorlopige bewindvoerder dan ook een beroep te doen op één van de partijen die zich tegen zijn aanstelling verzet hebben⁽¹⁴³⁾. Omwille van deze redenen wordt soms een interne persoon aangesteld als voorlopige bewindvoerder⁽¹⁴⁴⁾. De aanstelling van één van de conflictpartijen stoot echter op de vereiste dat een voorlopige bewindvoerder bij voorkeur een neutraal figuur dient te zijn⁽¹⁴⁵⁾.

De onervarenheid van de voorlopige bewindvoerder kan op zijn beurt leiden tot nieuwe procedures, m.n. over de fouten in zijn beheer⁽¹⁴⁶⁾. De aanstelling van een voorlopige bewindvoerder kan de vennootschap ook (onnodig) schade berokkenen. Een dergelijke maatregel wekt immers noodzakelijkerwijze wantrouwen op bij leveranciers, klanten en kredietgevers⁽¹⁴⁷⁾.

Bernard Tilleman

NOTEN

- (1) Vergelijk de Duitse wettelijke regeling van de Notgeschäftsführer in § 29 BGB (algemene regeling), §§ 85 en 104 AktG (voor de AG).
- (2) Een gerechtelijke bewindvoerder kan ook worden aangesteld voor onbeheerde nalatenschappen of onverdeeldheden, of voor personen die feitelijk handelingsonbekwaam zijn. Zie verder BLONTROCK, F., «De gerechtelijk bewindvoerder. Analyse van de rechtspraak», *T. Not.*, 1991, 2.
- (3) BENOIT-MOURY, A., «Dix ans de jurisprudence en matière de société», *Actualités de droit*, 1991, 123.
- (4) Artikel 25, 1. Venn. W. betreft het geval waar door overlijden, wettelijke onbekwaamheid of verhindering de zaakvoerder van de gewone commanditaire vennootschap wegvalt. Tenzij anders bedongen in de statuten zou deze omstandigheid moeten leiden tot de ontbinding van de gewone commanditaire vennootschap. Indien de statuten bepalen dat de gewone commanditaire vennootschap ondanks het wegvallen van de zaakvoerder zal voortgaan, kan de voorzitter van de rechtbank van koop-handel, op verzoek van een belanghebbende, een stille vennoot of enig ander persoon als bewindvoerder aanstellen om de dringende daden van louter beheer te verrichten gedurende de bij de beschikking vast te stellen tijd, zonder dat deze één maand te boven mag gaan.
- (5) RONSE, J., «De Vennootschapswetgeving», Gent-Leuven, Story-Scientia, 1973, nr. 88.
- (6) LAPP, C., «La nomination judiciaire des administrateurs de société», *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1952, 778.
- (7) MAYENS, L., «Voorlopig Vermogensbeheer en/of sekwestrener Vennootschap» *R.W.*, 1961-62, 356-357; vgl. in deze zin OLG Frankfurt, *Beschl.*, 22 november 1965, *N.J.W.*, 1966, 504.
- (8) MAEYENS, L., o.c., 357; LAPP, C., o.c., p. 778.
- (9) Kort Ged. Kh. Brussel, 17 maart 1987, *J.L.M.B.*, 1987, 1385; *R.P.S.*, 1988, 68-69; *T.B.H.*, 1987, 1384.
- (10) Kort Ged. Kh. Brussel, 5 maart 1991, Hubert tegen Customsservice ea., onuitgegeven.
- (11) Kort. Ged. Rb. Veurne, 16 oktober 1991, *T.R.V.*, 1991, 532.
- (12) Kort. Ged. Rb. Veurne, 16 oktober 1991, *T.R.V.*, 1991, 532; Kort Ged. Kh. Brussel, 5 maart 1991, inzake Hubert t/Customsservice e.a. onuitgegeven, *RK.* 59/91; Kh. Brussel, 20 juni 1990, *T.R.V.*, 1992, 51 m.n. Tilleman, B.; Kort. Ged. Kh. Brussel, 15 januari 1988, *T.R.V.*, 1988, 384 m.n. Tyteca, J., HORSMANS, G., «la protection de l'actionnaire minoritaire en référés», in «De bescherming van de minderheidsaandeelhouder», *T.R.V.*, *bijzonder nummer*, 1988, III-29, nr. 46.
- (13) Kort Ged. Kh. Luik, beschikking bij eenzijdig verzoekschrift No 211/89 van 22 december 1989, onuitgegeven; Kort Ged. Kh. Luik, 16 augustus 1991, *T.R.V.*, 1992, 38, m.n. Tilleman, B., «De voorlopige bewindvoerder als précurator»; Kh. Kort. Ged. Luik, 24 december 1991, *J.L.M.B.*, 1992, 140.
- (14) HORSMANS, G., «Le juge dans la vie des sociétés», Brussel, Ed. Jeune Barreau, 1985, p. 429.
- (15) Cass. 11 mei 1990, *T.B.H.*, 1990, 774, m.n. Lindemans, D.; *R.W.*, 1990-1991, 987; *Pas.*, 1990, I, 1045; *J.T.*, 1971, 725.
- (16) Cass. 11 mei 1990, *T.B.H.*, 1990, 774 m.n. Lindemans, D.; *R.W.*, 1990-91, 987; *Pas.*, 1990, I, 1045; *J.T.*, 1971, 725; Dezelfde definitie treft men ook aan bij Cass., 21 mei 1987, *Arr. Cass.*, 1986-1987, 1287, besproken in RAES, S., «Het kort geding in vennootschapszaken», *T.R.V.*, 1988, 328 e.v. en de referenties aldaar.
- (17) Kort Ged. Kh. Verviers, 13 januari 1964, *R.P.S.*, 1965, 26.

- (18) Zie vb. recentelijk Kort Ged. Kh Leuven, 25 februari 1992, inzake S. Van Acker Tienen t/Van Acker Jozef, BRK/ 1561 (onuitgegeven). De rechter overweegt: «Het is geenszins bewezen dat eisers zelf aan de grondslag liggen van de situatie die aan de vordering een spoedeisend karakter geeft. De urgentie is veroorzaakt door een dialectiek van feiten en gebeurtenissen waarop verweerder evenveel of even weinig invloed heeft gehad als tweede en derde eisers».
- (19) Beschikking van de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Gent, zetelend in kort geding, A.R.K., 213/91, niet gepubliceerd.
- (20) Zie hierover meer uitvoerig o.m. RAES, S., o.c., p. 330 e.v.; HORMANS, G., «La protection de l'actionnaire minoritaire en référés», o.c., nr. 31-33.
- (21) GUYON, Y., noot onder Trib. Com. Paris (Référé), 9 mei 1969, *J.C.P.*, 1969, 16063.
- (22) Handelsrechtbank Mechelen, 2 april 1955, *R.W.*, 1954-55, 1822; *R.P.S.*, 1957, p. 160, noot 'T KINT, J.
- (23) Bijvoorbeeld Kort Ged. Kh. Brussel, 7 juli 1983, *R.P.S.*, 1983, 288; Brussel, 31 augustus 1983, *R.P.S.*, 1983, 294.
- (24) Kort Ged. Kh. Gent, 18 maart 1964, *R.P.S.*, 1964, p. 308.
- (25) Kort Ged. Kh. Brussel, 30 juni 1988, *T.B.H.*, 1989, 51.
- (26) Kort Ged. Kh. Brussel, 13 oktober 1976, *B.R.H.*, 1977, 67; *R.P.S.*, 1977, p. 276.
- (27) Brussel, 4 juni 1915, *Pas.*, 1915-1916, II, 195.
- (28) Kort. Ged. Kh. Mechelen, 4 november 1925, *R.P.S.*, 1926, 141, m.n.
- (29) Parijs, 17 december 1954, *R.P.S.*, 1956, 73.
- (30) Parijs, 5 januari 1939, *R.P.S.*, 1940-46, 117; Kort Ged. Kh. Dendermonde, 24 oktober 1962, *R.P.S.*, 1963, 130.
- (31) VAN RYN, J., «*Principes de droit commercial*», I, Brussel, Bruylant, 1954, nr. 580; Kort Ged. Kh. Gent, 18 maart 1964, *R.P.S.*, 1964, 308.
- (32) Kort Ged. Kh. Mechelen, 4 november 1925, *R.P.S.*, 1926, p. 144-145.
- (33) LAPP, C., o.c., 770.
- (34) *Pandectes Belges*, v^o société commandite par actions, No 59.
- (35) Kort Ged. Kh. Gent, 18 maart 1964, *R.P.S.*, 1964, 308; Kort Ged. Kh. Brussel, 9 juni 1964, *R.P.S.*, 1964, 309.
- (36) VIGNES, D., «Les pouvoirs du juge des Référé Commerciaux», *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1950, 375 en 386.
- (37) Vergelijk anders OLG Frankfurt, Beschluß 5.5.1986, GmbHR, 1986, 432, «Unzweckmäßige und selbst treuwidrige Handlungen eines Geschäftsführers bilden nicht die Grundlage der Einsetzung eines Notgeschäftsführers. In solchen Fällen gewährt das Gesetz andere Möglichkeiten, wie die Abberufung des Geschäftsführers oder gegebenenfalls die Klage auf Schadenersatz oder auf Auflösung der Gesellschaft sofern der Gesellschaftszweck nicht erreicht werden kann».
- (38) Kort Ged. Rb. St Niklaas, 3 juli 1958, *J.T.*, 1958, 459.
- (39) Kort Ged. Kh. Brussel, 13 oktober 1976, *R.P.S.*, 1977, 277, *B.R.H.*, 1977, 67; In deze beschikking motiveert de rechter de aanstelling van een voorlopige bewindvoerder onder meer met het feit dat de betrokken vennootschap huizen bouwt voor sociaal zwakkeren, zodat een wanbeheer van deze vennootschap ernstige sociale gevolgen zou hebben; Kort. Ged. Kh. Brussel, 17 maart 1987, *T.B.H.*, 1987, 1384; Kort Ged. Kh. Brussel, 15 januari 1988, *T.R.V.*, 384, m.n. B. Van Bruystegem.
- (40) Kort Ged. Kh. Luik, 2 april 1917, *Pas.*, 1917, III, 295; Kort Ged. Kh. Antwerpen, 11 maart 1963, *R.P.S.*, 1963, 282; Kort. Ged. Kh. Tongeren, 17 februari 1989, *T.R.V.*, 1990, 266.
- (41) Kort Ged. Kh. Kortrijk, 24 juni 1968, *R.W.*, 1969-1970, 530 (geen urgentie daar de algemene vergadering gehouden zal worden binnen een redelijke termijn). Kort Ged. Kg. Luik, 22 december 1964, *R.P.S.*, 1965, 26, (geen urgentie daar het punt dat men wenste te behandelen op de algemene vergadering slechts van ondergeschikt belang was).

- (42) Chambéry, 1 maart 1937, *J.C.P.*, 1937, II, 292 geciteerd in Rép. Dalloz, Administrateur provisoire, nr. 6.
- (43) Kort Ged. Kh. Kortrijk, 2 januari 1964, *R.P.S.*, 198; Kort Ged. Kh. Brussel, 20 juni 1990, *T.R.V.*, 1991, 51 m.n. TILLEMANS, B.; eisders kunnen voor hun eventuele schade vergoeding bekomen bij de gewone rechter; Kort Ged. Kh. Veurne, 16 oktober 1991, *T.R.V.*, 1991, 533.
- (44) Kort Ged. Kh. Veurne, 16 oktober 1991, *T.R.V.*, 1991, 532.
- (45) VIANDIER, A., *J.C.P.*, Ed. G., 1990, nr. 21561.
- (46) Kort Ged. Kh. Brussel, 20 juni, *T.R.V.*, 1991, 51, noot B. Tilleman.
- (47) Kort Ged. Kh. Brussel, 5 maart 1991, inzake Hubert t/ Customservice ea., onuitgegeven, RK. 59/91.
- (48) Vergelijk OLG Frankfurt, *N.J.W.*, 1966, p. 504: «Differenzen zwischen Geschäftsführern können nicht im Wege der Bestellung eines Notgeschäftsführers ausgestaltet werden. Damit verlöre eine vertragliche Regelung der gemeinschaftlichen Vertretung jeden Sinn».
- (49) GUYON, Y., *Droit des Affaires*, I, «*Droit commercial général et sociétés*», 1986, p. 449.
- (50) Brussel, 24 juni 1959, *R.P.S.*, 61, 104; Cass. fr., 3 juli 1984, *Bull. Cass. Chambres Civiles*, 1984, II, nr. 210; vgl. anders een aantal recente beslissingen in de Franse rechtspraak waar reeds een voorlopig bewindvoerder wordt aangesteld bij het gevaar van een blokkering van de besluitvorming of bij het niet meer normaal functioneren van de vennootschap t.g.v. onenigheid. Zie VIANDIER, A., *J.C.P.*, Ed. G., 1990, nr. 21561.
- (51) Kort Ged. Kh. Brussel, 17 maart 1987, *J.L.M.B.*, 1987, 1385; *R.P.S.*, 1988, 68-69; *T.B.H.*, 1987, 1384.
- (52) Kort Ged. Kh. Bergen, 10 juli 1979, *R.P.S.*, 1979, 256.
- (53) Kort Ged. Kh. Brussel, 9 november 1972, *R.P.S.*, 1974; Dit is evenmin het geval wanneer een minderheidsaandeelhouder van 3% de beleidsbeslissing van de meerderheid betwist zie Kort. Ged. Kh. Brussel 20 juni 1990, *T.R.V.*, 1991, 51 m.n. Tilleman, B.
- (54) LAPP., C., o.c., 783; LEFEBVRE, F., *Memento Pratique Francis Lefebvre, Sociétés Commerciales*, 1984-1985, Paris, Ed. Jur. Lefebvre, 1984, nr. 1496; anders echter Kort Ged. Kh. Brugge, 24 maart 1983, *T.B.R.*, 1984, 36. Zie i.v.m. gerechtelijke ontbinding TILLEMANS, B., «De gerechtelijke ontbinding, een laatste redmiddel», *T.R.V.*, 1992, 491-509.
- (55) GUYON, Y., «*Droit des Affaires*», o.c., p. 450; LAPP., C., o.c., 783.
- (56) CLARK, C., *Corporate Law*, Boston, Little Brown Company, 1986, § 18.4.4.
- (57) B.v. Kort Ged. Kh. Antwerpen 17 juli 1958, *Jur. Anvers*, 1958, 445; *R.P.S.*, 1960, 168, noot P. DEMEUR; *R.C.J.B.*, 1959, p. 359, noot DE BERSAQUES, A., «Le droit du chef d'entreprises de mettre fin à celle-ci est-il susceptible d'abus?»; Kort Ged. Kh. Bergen, 10 juli 1979, *R.P.S.*, 1979, 254; Kort Ged. Kh. Brussel, 24 december 1981, inzake Dupuis en consoorten, onuitgegeven, geciteerd in STRANART, A.M., «Les référés commerciaux et le rôle préventif du tribunal de commerce», in «*L'évolution du droit judiciaire, au travers des contentieux économique, social et familial*», Brussel, Bruylant, 1984, 584; Kort Ged. Kh. Brussel, 19 mei 1983 inzake Bindi/Pollet, onuitgegeven, geciteerd in HORSMANS, G., «Le juge dans la vie des sociétés», o.c., p. 441; Kort Ged. Kh. Brussel, 5 januari 1984, inzake Rezette/Schol en S.P.R.L. Femmes Fatales, onuitgegeven, *ibidem*, p. 442.
- (58) Kort Ged. Kh. Antwerpen, 17 juli 1958, *I.c.*
- (59) Zie ondermeer HORSMANS, G., «la protection de l'actionnaire minoritaire en référés», in «*De bescherming van de minderheidsaandeelhouder*», o.c., nr. 13-14.
- (60) Zie b.v. Kort Ged. Kh. Bergen, 10 juli 1979, *R.P.S.*, 1979, 254; Kort Ged. Kh. Brugge, 24 maart 1983, *T.B.R.*, 1984, p. 36; Kort Ged. Kh. Brussel, 25 juli 1983, *R.P.S.*, 1983, 279; Kort Ged. Kh. Leuven, 25 februari 1992, inzake N.V. Van-Acker Tienen tegen Van Acker Jozef, BRK 1561, (onuitgegeven).

- (61) Kort Ged. Kh. Brussel, 6 februari 1958, *R.P.S.*, 1958, 284.
- (62) Kort Ged. Kh. Brussel, 24 juni 1959, *R.P.S.*, 1961, 103; Kort Ged. Kh. Namen, 12 augustus 1982, *R.P.S.*, 1982, 184; Kort Ged. Kh. Brussel, 24 mei 1983, inzake S.A. Frère Bourgeois Commerciale/Servais onuitgegeven geciteerd in HORSMANS, G., «Le juge dans la vie des sociétés», o.c. nr. 26; Kort Ged. Kh. Gent, A.R.K. 213/91, onuitgegeven; LINDEMANS, D., «Een sekwester als beheerder bij vennootschapsgechillen», *T.B.H.*, 1987, p. 328-329.
- (63) Kort Ged. Kh. Kortrijk, 3 juni 1948, Speyer/Tisamex, onuitgegeven, besproken door MAEYERS, L., o.c., kol. 356 en de aldaar geciteerde referenties; Kort Ged. Kh. Mechelen, 2 april 1955, *R.W.*, 1954-55, 1822; *R.P.S.*, 1957, p. 161, noot 'T KINT, J., (in dit geval was er een eigendomsbetwisting en een betwisting of de raad van bestuur geldig samengesteld was volgens de statuten); Zie over het begrip «uitzonderlijke omstandigheden» uitvoerig: LAPP, C., o.c., noot 7.
- (64) Parijs, 22 mei 1965, *J.C.P.*, 1965, II, 14274bis; *R.P.S.*, 1967, 244.
- (65) Vgl. anders: Kort Ged. Kh. Antwerpen, 13 juli 1977, *T.B.H.*, 1979, 384, m.n.; *R.P.S.* 1979, 64.
- (66) Parijs, 15 maart 1968, *R.P.S.*, 1969, 63.
- (67) Kort Ged. Kh. Brussel, 21 februari 1972, *R.P.S.*, 1973, 329. De rechter overweegt dat misbruik van meerderheidspositie nog kritischer is wanneer het nefaste economische en sociale gevolgen heeft.
- (68) Kort Ged. Kh. Kortrijk, 2 januari 1964, *R.P.S.*, 1964, 190.
- (69) GUYON, Y., *J.C.P.*, 1969, 16063; HORSMANS, G., «Le juge de référés et le droit des sociétés», *R.P.S.*, 1969, 59-60.
- (70) Een recent voorbeeld in de UCO-zaak: Kort Ged. Kh. Gent, 18 mei 1988, *T.R.V.*, 1988, 300; *R.P.S.*, 1988, 248, noot COPPENS; P., *T.B.H.*, 1989, 186, noot; *T.G.R.*, 1988, 79; In dezelfde zin ook FORIERS, P.A., «Les situations de blocage dans les sociétés anonymes», *T.B.H.*, 474; HORSMANS, G., «La protection de l'actionnaire minoritaire en référés», o.c., nr. 52-58; BENOIT-MOURY, A., *I.c.*, 124-125.
- (71) COLLE, P., o.c., nr. 271.
- (72) HAEHL, J.P., o.c., 157-161.
- (73) Kort Ged. Kh. Brussel, 17 december 1990, *T.B.H.*, 1991, 919.
- (74) Kort Ged. Kh. Kortrijk, 14 maart 1988, *T.B.H.*, 1988, 580.
- (75) Kort Ged. Kh. Verviers, 9 april 1971, *R.P.S.*, 1971, 253; Kort Ged. Kh. Brussel, 7 maart 1988, *T.R.V.*, 1990 (567), 570.
- (76) Kort. Ged. Kh. Brussel 8 december 1978, *R.P.S.*, 1979, 248; aanstelling van een expert-bewaarnemer wordt gemotiveerd met de slechte financiële toestand van de onderneming; Kort Ged. Kh. Brugge, *Tijdschrift voor Brugse rechtsspraak*, 1984, (32), 34; een element in de overwegingen bij de aanstelling van de expert-bewaarnemer is de bezwaarde financiële toestand van één van de aandeelhouders; Kh. Brussel, 17 maart 1987, *T.B.H.*, 1987, 1384; De vordering tot aanstelling van een voorlopige bewindvoerder wordt afgewezen, onder andere op grond van het feit dat vaststaat dat de vennootschap aan al haar verplichtingen voldoet; Kort Ged. Kh. Brussel, 15 januari 1988, *T.R.V.*, 1988, 389; De afwijzing van het verzoek tot aanstelling van een voorlopige bewindvoerder wordt vergezeld door een uitvoerige analyse van de financiële toestand van de betrokken onderneming.
- (77) Zie vb. Kort Ged. Kh. Luik, 15 november 1990, *T.B.H.*, 1991, 915.
- (78) HORSMANS, G., «Le juge de référés et le droit des sociétés», o.c., p. 60.
- (79) B.v. Kort Ged. Kh. Brussel, 21 februari, 1972, *R.P.S.*, 1973, 327; Kort Ged. Kh. Brussel, 27 april 1978, *R.P.S.*, 1978, 236.
- (80) Zie ondermeer GUYON, Y., *Droit des Affaires*, II, Parijs, Economica, 1987, nr. 1065; GUYON, Y., *Jurisclasses Sociétés*, nrs. 33-35; HAEHL, J.P., o.c., Parijs, Librairies Techniques, 1981, nrs. 190-206; RAVALEC, J.P., *L'Administrateur judiciaire près le tribunal de commerce*, Parijs, Dalloz, 1972, 166 e.v.

- (81) Kort Ged. Kh. Parijs, 23 oktober 1968, inzake Société de métaux non ferreux Dumas et Tible, onuitgegeven maar besproken in RAVALEC, o.c., 169-171, zie ook uitvoerig, GUYON, Y., *Jurisclasseurs Société*, Fasc 37, nrs 33-35; HAEHL, J.P., o.c., nrs. 195-198; RAVALEC, J.P., o.c., 168 e.v.
- (82) Guyon, Y., *Droit des Affaires*, nr. 1085.
- (83) Kort Ged. Kh. Luik, 16 augustus 1991 (N.V. Tonton Tapis) *T.R.V.*, 1992, 38, m.n. B. Tilleman. De vennootschap voerde aan dat zij de sereniteit van de onderhandelingen over de overname wenst te verzekeren alsook de voorzetting van de activiteiten en de rechten van alle belanghebbenden te waarborgen. Ter zitting kwam de stafhouder vrijwillig tussen om het verzoek van de vennootschap in naam van een tiental leveranciers te steunen. Een gelijkaardige beschikking werd reeds eerder geveld in ondermeer de zaak van 2 Luikse uitgeverijen van kunstboeken de S.A. Soledi en S.A. Cogedi (Kort Ged. Kh. Luik, beschikking bij eenzijdig verzoekschrift No 211/89 van 22 december 1989, onuitgegeven); een ander voorbeeld is Kort Ged. Kh. Luik, 24 december 1991, *J.L.M.B.*, 1992, 140.
- (84) Zie vb. Parijs 22 april 1976, *J.C.P.*, 1976, II, 18433, m.n. CHAPUT Y., in casu mislukten onderhandelingen tussen een voorlopige bewindvoerder en schuldeisers.
- (85) VAN OMMESLAGHE, P., «Les liquidations volontaires et les concordats», in *L'Entreprise en difficulté*, Brussel, Editions du Jeune Barreau, 1981, 440-442.
- (86) Zie CORNELIS, L. «De aansprakelijkheid van de bankier bij kredietverlening», *T.P.R.*, 1986, 349; VAN OMMESLAGHE, P., «La responsabilité du banquier dispensateur de crédit en droit belge», *Rev. Banque*, 1979, 2-40.
- (87) GUYON, Y., *Jurisclasseurs Société*, Fasc. 37, 1991, nr. 34.
- (88) Ook stelt men soms vast dat de betrokken bestuurders niet altijd voldoende afstand kunnen nemen van de onderneming. Het stellen van de juiste diagnose van de financiële moeilijkheden kan soms beter door een extern persoon gebeuren (COLLE, P., «*Het juridisch kader van de faillissementsvoorkoming*», Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 1989, 221).
- (89) Art. 23 fr. L. Faill et 11 U.S.C. par. 1129 (a) (5).
- (90) Wetgevende initiatieven in dit verband werden echter vroeger genomen, Artikel 28 par 2 Wetsontwerp betreffende het beheer met bijstand, *Parl. St., Kamer*, 1975-1976, nr. 937/1, vgl. het inmiddels buiten werking getreden Besluit van 15 oktober 1934 betreffende het gecontroleerde beheer; besproken in VAN DER GUCHT, J. «Voorkoming van faillissementen», *R.W.*, 1974, 1196.
- (91) Kh. Brussel, 3 december 1981, *R.P.S.*, 1981, (301), 311.
- (92) HORSMANS, G., «La protection de l'actionnaire minoritaire en référé,» in «De bescherming van de minderheidsaandeelhouder,» *T.R.V.*, bijzonder nummer, 1988, nr. 18; VAN HILLE, «*La Société Anonyme*», Complément, 1992, 176.
- (93) Kort Ged. Kh. Brussel, 31 mei 1968, *R.P.S.*, 1969, 71; Kh. Antwerpen, 17 juli 1958, *R.P.S.*, 1960, 168.
- (94) Brussel, 20 december 1972, *R.P.S.*, 1974, 162; Kh. Kort Ged. Antwerpen, 11 maart 1963, *R.P.S.*, 1963, 282; Rb. Mechelen, 2 april 1955, *R.P.S.*, 1957, 161; Rb. Brussel, 13.01.1927, Bj 216; contra Kh. Luik, 18 februari 1930, *R.P.S.*, 1935, 155.
- (95) Kh. Brugge, 28 februari 1983, *Tijdschrift voor Brugse Rechtspraak*, 1984, 33.
- (96) X, noot onder Rb. Mechelen, *R.P.S.*, 4 november 1925, 144.
- (97) Toepassing van artikel 124-126 Venn. W.
- (98) Kh. Brussel, 24 april 1975, *R.P.S.*, 1975, 101.
- (99) Vgl. een gelijkaardig geval Kh. Brussel, 23 december 1983, *Rev. Not.*, 1984, m.n. DEVALKENEER, R.
- (100) Kh. Brussel, 17 maart 1987, *R.P.S.*, 1982, 68.
- (101) Kort Ged. Kh. Gent 18 maart 1964, *R.P.S.*, 1964, 308.
- (102) X, noot onder Rb. Mechelen, *R.P.S.*, 4 november 1925, 14.

- (103) Kort Ged. Kh. Brugge, 15 januari 1982, *R.W.*, 1982-1983, kol. 2784; Vgl. Frankrijk in dezelfde zin Trib. com. Paris, réf. 16 juli 1975, Pagliano, onuitgegeven, geciteerd in Guyon, Y., *L'Administration Judiciaire*, 1991, Nr. 96; Ord. sur requête du prés. Trib. com. Seine, 4 februari 1954, Soc. des Mines d'Orbagnoux, onuitgegeven, geciteerd in CHASSAGNON, A. EN DESMOTTES, P., *Répertoire Dalloz*, nr. 21.
- (104) Kort Ged. Kh. Brugge, 15 januari 1992, *R.W.*, 1982-1983, kol. 2784.
- (105) Dit gebeurde bijvoorbeeld diverse keren in de aangehaalde zaak S.A. Soledi en S.A. Cogedi.
- (106) LAPP, C. «La nomination judiciaire des administrateurs de sociétés», *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1952, 780.
- (107) Cass. fr civ 12 januari 1927, *Gaz Pal.*, 1927, 1, 525; Cass fr civ 1 augustus 1938, *Sem. Jur.*, 1938, II, 843; Cass. fr comm. 11 juli 1988, *Rev. Soc.*, 1988, 521, Y. GUYON; GUYON, Y., *Jurisclasseurs Sociétés*, Administrateur Judiciaire, Fasc 37, RANDOUX, D. noot onder Cass. fr. comm 14 februari 1989, *Rev. Soc.*, 1989, 637; anders HAEHL, J.P., «*Les techniques de renflouement des entreprises en difficultés*», Librairies Techniques, 1981, nr. 204: Haehli bepleit een vorderingsrecht van werknemers en schuldeisers als economische moeilijkheden het voortbestaan van de onderneming bedreigen. In Duitsland is zelfs het vorderingsrecht van de ondernemingsraad onbetwist. Het instituut van de «*Notgeschäftsführer*» is wel beperkt tot gevallen waarin de vennootschap niet kan handelen wegens het ontbreken van vennootschapsorganen.
- (108) Amiens, 14 maart 1977, *JCP*, 1978, II, 18955, m.n. CHARTIER.
- (109) Cass. fr. comm 14 februari 1989, *Rev. Soc.*, 1989, 637 «*Les créanciers ne sauraient se faire juge des intérêts de la société et de ses associés et agir en leur nom pour les préserver*». Zie ook COLLE P. en DE WOLF, P., «*La protection financière des tiers, moyen de contrôle et d'action*», *Journées Dabin*, p. 67-70.
- (110) Kort Ged. Kh. Brussel, 13 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 201.
- (111) Kort Ged. Brussel, 27 december 1977, *R.P.S.*, 1979, 250 bevestigd door Brussel, 8 december 1978, *R.P.S.*, 1979, 246, het geval betrof een verkoper van aandelen die niet betaald werd en waarin een bezwarend beslag niet voldoende zekerheid bood; Lyon 30 maart 1978, *Rev. Soc.*, 1979, 320 met kritische noot MERLE, P.; Cass. Com. 19 december 1989, *Droit des sociétés*, juni 1990, nr. 157, m.n. E.L., in casu werd een dergelijke vordering ingesteld door een pandhoudende schuldeiser van een aandeelhouder van de vennootschap.
- (112) E.L. noot onder Cass. Com. 19 december 1989, *Droit des sociétés*, juni 1990, nr. 157; anders Kort Ged. Kh. Brussel, 14 mei 1991, *Rev. Not.*, 1991, 607, in casu werd een voorlopige bewindvoerder aangesteld op verzoek van de echtgenote van een vennoot van een B.V.B.A., die naliet zijn onderhoudsgeld te betalen. Er werd beslag gelegd op zijn aandelen in de B.V.B.A. Toen hij, in samenwerking met zijn (enige) mede-vennoot, probeerde de aandelen over te dragen aan derden om zijn patrimonium aan de onderhoudsgerechtigde te onttrekken stelde de rechter een voorlopige bewindvoerder aan.
- (113) Kort Ged. Kh. Luik, 16 augustus 1991, *T.R.V.*, 1992, 38, m.n. B. Tilleman; Kort Ged. Kh. Leuven, 25 februari 1992, inzake N.V. Van Acker Tienen t/Van Acker Jozef BRK 1561. (onuitgegeven). In casu werd door een bestuurder in naam van de vennootschap en was de vordering tot aanstelling van een voorlopige bewindvoerder gericht tegen de afgevaardigde bestuurder. Verweerder stelde hierop dat de vordering onontvankelijk was omdat de vordering niet tegen de vennootschap was ingesteld. Het antwoord van de rechter op dit verweer was als volgt: «*De maatregel moet niet noodzakelijk tegen de vennootschap als gedaagde worden gevorderd: in abstracto kan de vennootschap geacht worden zelf de maatregel noodzakelijk te vinden of ermee akkoord te gaan, (vergelijk de gedaagde vennootschap gedraagt zich naar de wijsheid van het rechtscollege). Op grond van het feit dat verweerder zich nog steeds als afgevaardigd bestuurder en vertegenwoordigend orgaan van de vennootschap beschouwt, moet de vordering die tegen hem is ingesteld daarenboven geacht worden tegen de vennootschap zelf te zijn ingesteld*». De rechter steunde zich hierbij op het cassatiearrest van 22 december 1977, *R.W.*, 1978-79, 805. Cassatie stelde hier (met

betrekking tot een vereffenaar) dat «een beroep tegen een bevoegd orgaan of organen van een rechtspersoon gericht is, in hun hoedanigheid van organen, moet worden beschouwd als een hoger beroep dat tegen de rechtspersonen zelf gericht is». De voorzitter van de rechtbank van Koophandel besluit aldus: «Dit leidt enerzijds tot de paradoxale vaststelling dat de vennootschap ten overvloede zichzelf heeft gedaan, doch verhindert anderzijds (alweer en in deze hypothese zeker) niet dat zij het voorwerp van een maatregel kan zijn; Kort Ged. Kh. Luik 24 december 1991, *J.L.M.B.*, 1992, 140.

- (114) HORSMANS, G., «La protection de l'actionnaire minoritaire en référés», o.c., nr. 46; «Le juge dans la vie des sociétés», o.c., 427.
- (115) Kort Ged. Kh. Verviers, 9 april 1971, *R.P.S.*, 1971, 253.
- (116) Kort Ged. Kh. Brugge, 28 februari 1983, *T.B.R.*, 1984, 32.
- (117) Kort Ged. Kh. Brussel, 13 maart 1980, *R.P.S.*, 1980, 201; Kort Ged. Kh. Brussel, 17 juli 1984, inzake Fresson en consoorten/SA Maxwell's Plum geciteerd door HORSMANS, G., «Le juge dans la vie des sociétés», o.c., 427.
- (118) Kh. Brussel, 16 juni 1988, *R.P.S.*, 1988, 279.
- (119) Kort Ged. Kh. Brussel, 27 april 1978, *R.P.S.*, 1978, 237.
- (120) Kort. Ged. Kh. Brussel, 31 maart 1983, inzake Grassin en consoorten, geciteerd door HORSMANS, G., «Le juge dans la vie des sociétés», o.c., 427; Kort Ged. Kh. Brussel, 19 november 1983, inzake Robberechts/Robberechts, ibidem.
- (121) Kort Ged. Kh. Verviers, 10 juni 1964, *R.P.S.*, 1965, 28.
- (122) FORIERS, P.A., *1.c.*, 4, 7, 7.
- (123) Kort Ged. Kh. Brussel, 9 maart 1984 en 3 april 1984, inzake SPRL La Petite Ferme en Bozanic/Balta en Van der Haegen, onuitgegeven, geciteerd door: G. HORSMANS, «Le rôle du juge dans la vie des sociétés», o.c., 429.
- (124) *Rép. Dalloz*, v. Administrateur provisoire, nr. 45.
- (125) Parijs, 22 mei 1965, *J.C.P.*, 1965, II, 14274bis, conclusies van Advocaat-generaal Nepveu.
- (126) Parijs, 17 december 1954, *Gaz. Pal.*, 1955, I., 149; *R.P.S.*, 1956, 73-les pouvoirs les plus étendus - : Brussel, 15 juli 1983, *R.P.S.*, 1983, 279 - tous les pouvoirs dévolus au conseil d'administration par les statuts de la société - ; Kort Ged. Kh. Leuven, 25 februari 1992, inzake N.V. Van Acker Tienen t/Van Acker Jozef, BRK/ 1561. Een voorlopig bewindvoerder wordt aangesteld «met als opdracht alle bevoegdheden van de raad van bestuur alleen uit te oefenen». VAN HILLE stelt dat wanneer de bevoegdheden van de voorlopig bewindvoerder niet bepaald zijn, hij in principe de volledige beheersbevoegdheid heeft: «Une telle mesure met - sauf disposition contraire de l'ordonnance du président du tribunal de commerce - le conseil d'administration sans pouvoir aucun».
- (127) Zie LAGARDE, G., *Droit commercial*, I, «Sociétés, Groupements d'intérêts économiques, Entreprises publiques», m.n. de referenties geciteerd in noot 306.
- (128) Ord. Prés. Comm. Seine, 22 maart 1949, *J.C.P.*, 1949, II 4980, noot BASTIAN, D.; *Rep. Dalloz*, o.c., nr. 50; SEIGNOLLE, J., in «La Jurisdiction du président du tribunal», in *Les Référés*, I, CEZAR-BRU, C. en HERBRAUD, P., (ed.), Paris, Librairies Techniques, 1957, p. 540.
- (129) Kort Ged. Kh. Charleroi, 11 juli 1989, *T.R.V.*, 1990, 321 m.n. B. Tilleman; *J.T.*, 1989, p. 679; *J.L.M.B.*, 1989, p. 959; *R.P.S.*, 1990, p. 180; Deze beschikking werd bevestigd in beroep Mons, 25 juni 1990, *T.R.V.*, 1990, p. 382; *R.P.S.*, 1990, p. 188.
- (130) Kort Ged. Kh. Luik, 16 augustus 1991, *T.R.V.*, 1992, 38, m.n. B. Tilleman; Kort Ged. Kh. Luik, 24 augustus 1991, *J.L.M.B.*, 1992, 140.
- (131) Kort Ged. Kh. Antwerpen, 17 juli 1958, *R.C.J.B.*, 1959, noot DE BERSAQUES; *R.P.S.*, 1960, nr. 4901, 171 - les actes de gestion journalière à l'exclusion de ceux relatifs aux immeubles - ; (Kort Ged. Kh. Brussel, 30 juni 1988, *T.B.H.*, 1989, 51 - l'administrateur étant investi des pouvoirs les plus étendus en matière de la gestion journalière -).

- (132) Een voorbeeld biedt Kort Ged. Kh. Brussel 26 februari 1991, *T.B.H.*, 1991, 922. Bij een eerste beschikking was een voorlopige bewindvoerder benoemd. De bestaande bestuurders hadden hun stemrecht behouden. Nadat een deel van de bestuurders de beslissing van de voorlopig bewindvoerder blokkeerden werd bij een latere beschikking het stemrecht ontzegd aan een bestuurder, nu vaststond dat deze laatste op elk ogenblik de opdracht van de voorlopig bewindvoerder kon belemmeren.
- (133) Kort Ged. Kh. Brussel, 14 mei 1991, *T.R.V.*, 1992, m.n. I. Peeters, p. 45; *Rev. Not.*, 1991, 607. De rechter benoemde in casu de voorlopig bewindvoerder naast de zaakvoerder in functie. De zaakvoerder bleef verder het commerciële bestuur waarnemen onder de controle van de voorlopig bewindvoerder vermits het bestuur wat betreft de commerciële exploitatie betreft normaal en correct verliep. (In casu werd een voorlopig bewindvoerder aangesteld op verzoek van de echtgenote van een vennoot van een B.V.B.A., die naliet zijn onderhoudsgeld te betalen. Er werd beslag gelegd op zijn aandelen in de B.V.B.A. Toen hij, in samenwerking met zijn (enige) medevenoot, probeerde de aandelen over te dragen aan derden om zijn patrimonium aan de onderhoudsgerechtigde te onttrekken, stelde de rechter een voorlopig bewindvoerder aan.)
- (134) Kort Ged. Kh. Brussel, *T.R.V.*, 1989, 155, m.n. B.V.B. In casu kon de voorlopig bewindvoerder slechts optreden wanneer in de raad van bestuur beslissingen zouden worden genomen die ingaan tegen de essentialia van de inhoud van de genomen beschikking. De raad van bestuur mocht enerzijds voorlopig geen rekening houden bij de opstelling van de jaarrekening met een vordering die één van haar bestuurders had op de vennootschap. Anderzijds moest er voorlopig van worden uitgegaan dat merken in betwisting nog steeds aan de vennootschap toebehoorden.
- (135) LAPP, C., o.c., p. 793.
- (136) Bergen, 25 juni 1990, *T.R.V.*, 1990, 382; *R.P.S.*, 1990, p. 188.
- (137) Kort Ged. Kh. Brussel, 9 maart 1984 en inzake SPRL La Petite Ferme/Balta en Van der Haegen, onuitgegeven, geciteerd door G. HORSMANS, «Le rôle du juge dans la vie des Sociétés», o.c., 429.
- (138) Kort Ged. Kh. Bergen, 10 juli 1979, *R.P.S.*, 1979, 256.
- (139) HOUIN, R., «Chronique de législation et jurisprudence françaises - les sociétés commerciales», *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1968, 79.
- (140) Bijvoorbeeld Kort Ged. Kh. Brussel, 13 oktober 1976, *B.R.H.*, 1977, 67; *R.P.S.*, 1977, p. 276.
- (141) Kort Ged. Kh. Brussel, 21 februari 1972, *R.P.S.*, 1973, 329; In casu overweegt de rechter dat het misbruik van meerderheidspositie nog kritischer is wanneer het nefaste economische en sociale gevolgen heeft.
- (142) HORSMANS, G., «Le rôle du juge dans la vie des sociétés», o.c., 426.
- (143) RONSE, J.; NELISSEN GRADE, J.M.; VAN HULLE, K.; LIEVENS, J. en LAGA, H., «Overzicht van rechtspraak (1978-1985)».
- (144) Kort Ged. Kh. Antwerpen, 17 juli 1958, *R.C.J.B.*, 1959, noot DE BERSAQUES; *R.P.S.*, 1960, nr. 4901, 170 - "attendu qu'il serait déraisonnable de désigner un juriste ou un expert comptable pour assurer la continuation de cette entreprise, que pareilles personnes ne possèdent pas la compétence nécessaire et que la seule personne capable de gérer l'affaire d'après sa tradition est..."
- (145) Kort Ged. Kh. Brussel, 24 april 1975, *R.P.S.*, 1975, 101 - hier wordt de kandidaat-voorlopige bewindvoerder die door de eiser werd voorgesteld afgewezen, omdat hij door verweerster niet geaccepteerd werd; een andere persoon werd aangesteld teneinde beter een bemiddelende rol te kunnen spelen - ; Brussel, 21 september 1983, *R.P.S.*, 1983, 308; *J.T.*; 1984, 215 - overwogen wordt o.m. dat «L'administrateur provisoire doit pouvoir exercer son mandat avec l'impartialité et le désintéressement propres à tout mandataire de justice».

- (146) Parijs, 28 januari 1966, onuitgegeven, besproken door R. HOUIN, o.c., 80; Cass. fr., 10 januari 1977, *R.P.S.*, 1979, 258, noot F. BAUDUIN.
- (147) Kort Ged. Kh. Brussel, 4 oktober 1983, inzake Ziegler en consoorten/Halbart en consoorten, onuitgegeven, geciteerd door HORMANS, G., «Le rôle du juge dans la vie des sociétés», o.c., p. 427.